

Infograafi lastensuojelun avohuollon palveluista ja tukitoimista Etelä-Karjalan hyvinvointialueella

Lastensuojeluasiakkuus useiden palveluiden mahdollistajana peruspalveluiden rinnalla

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

2023

Tomi Muuruvirta, Eveliina Pätäri & Jenna Ruohonen

Tiivistelmä

Tekijät Muuruvirta, Tomi Pätäri, Eveliina Ruuhonen, Jenna	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 32	Valmistumisaika 2023
Työn nimi Infograafi lastensuojelun avohuollon palveluista ja tukitoimista Etelä-Karjalan hyvinvointialueella Lastensuojeluasiakkuus useiden palveluiden mahdollistajana peruspalveluiden rinnalla		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön aiheena oli lastensuojelun avohuollon palveluiden ensisijaisuutta, oikea-aikaisuutta ja tärkeyttä korostaen tuoda esille, mitä tukia ja palveluita sisältöineen lastensuojeluasiakkuus lapselle ja koko perheelle mahdollistaa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä ja tarkoituksena oli koota infograafi lastensuojelun avohuollon palveluista Etelä-Karjalan hyvinvointialueella. Infograafissa koottiin yhteen, mitä tukitoimia ja palveluita perheiden olisi mahdollista saada. Työn tavoitteena oli lisätä tietoutta lastensuojelun avohuollon tukitoimista ja palveluista. Lisäämällä tietoutta pyrittiin korostamaan lastensuojelun positiivisia puolia, joilla tuetaan lapsen sekä koko perheen hyvinvointia.</p> <p>Opinnäytetyössä kuvataan lastensuojelua lainsäädännön sekä aiemman tutkimustiedon pohjalta. Infograafin laatimiseen on käytetty tietolähteinä internetiä, kirjoja ja esitteitä.</p> <p>Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja tärkeä, sillä lastensuojeluilmoitukset ovat jatkuvassa kasvussa ja saatavilla olevien palveluiden ja tukitoimien ensisijaisuus olisi hyvä tuoda tietoisuuteen yhteiskunnallisella tasolla. Viestintä lastensuojelusta näyttäytyy mediassa huostaanoton ja sijaishuollon ääripäinä, jotka lisäävät lastensuojelun stigmaa entisestään. Olisi tärkeää tarkastella lastensuojelua lapsen ja perheiden etuna sekä palveluiden mahdollistajana. Lapsen ja perheiden kannalta viestinnän tulisi olla avointa, koska se lisää ymmärrystä tarjolla olevista palveluista. Ymmärrystä lisäämällä voidaan vähentää lastensuojelun leimaavuutta ja laskea avun hakemisen kynnyksiä.</p>		
Asiasanat infograafi, lastensuojelu, avohuolto, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, palvelut ja tukitoimet, viestintä		

Abstract

Authors Muuruvirta, Tomi Pätäri, Eveliina Ruohonen, Jenna	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2023
	Number of Pages 32	
Title of Publication Infographic about community care of child welfare services in Southern Carelia Child welfare customership opens possibilities to get services and supports		
Name of Degree Bachelor of Social Service (UAS)		
Name, title, and organization of the client This thesis has no client		
Abstract <p>The purpose of this thesis was to assemble an infographic about community care information of child welfare services, where is told what different kind of services and supports are possible to have. The purpose was to open content of services and availability for these services and speak about them as extensively as possible.</p> <p>In the theory part is processed which laws guides these services and what kind of support is possible to have. Information and knowledge were searched from internet, books, and flyers.</p> <p>The aim of this thesis was to introduce positive aspects of child welfare, increase awareness and to inform of community care services and supports. The child welfare notifications are increasing and it's important to bring up what kind of services and supports are possible to have at first hand in socially. The communication of child welfare in media shows stigmatizing and about taking into custody when the perspective should be more about helping children and families. And the communication should be open because it may increase understanding of possible services, reduces stigma, and lowers the threshold to seek help.</p>		
Keywords Infographic, child welfare, community care, child welfare act, South-Carelian welfare area		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Lastensuojelun sosiaalityö	4
2.1	Lastensuojelun avohuolto	4
2.2	Osallisuus ja oikeudet lastensuojelussa.....	5
2.3	Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ja palvelut	6
3	Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ja palvelut Etelä-Karjalan hyvinvointialueella ..	13
3.1	Etelä-Karjalan alue	13
3.2	Systeeminen lastensuojelutyö	13
3.3	Lastensuojelun avohuollon palvelut	15
4	Viestintä.....	20
4.1	Viestinnän perusteet.....	20
4.2	Viestintä lastensuojelussa ja lastensuojelusta.....	21
5	Opinnäytetyön toteuttaminen	24
5.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	24
5.2	Hyvän infograafin perusteet.....	25
5.3	Opinnäytetyön kehittämisprosessi	26
5.4	Luotettavuus ja eettisyys.....	28
6	Yhteenveto ja pohdinta	30
	Lähteet	33

Liite. Infograafi

1 Johdanto

Opinnäytetyön aihe valikoitui opinnäytetyön tekijöiden mielenkiinnosta lastensuojelutyötä kohtaan. Näkökulmaa ja rajausta kohdennettiin lastensuojelun avohuollon palveluihin ja tukitoimiin, sillä ne ovat aina ensisijaisia toimia lastensuojeluasiakkuuden alkaessa. Oikea-aikainen puuttuminen ja riittävät tukitoimet katsotaan jokaisen lapsen ja perheen kohdalla yksilöllisesti lastensuojelun systemisen työotteen mukaisesti. Systemisessä työskentelyssä huomioidaan lapsen sijaan koko perhe osana systeemiä. Työskentely on vuorovaihteista, kohtaavaa ja dialogista – hyödyntäen perheterapeuttisia, ratkaisukeskeisiä ja narratiivisia oppeja (Lahtinen ym. 2017).

Saatavilla oleva tieto internetissä oli opinnäytetyön tekijöiden mielestä pirstaleinen ja median viestintä lastensuojelusta näyttäytyy yhteiskunnallisella tasolla negatiivisena. Lastensuojelun etujen ja hyvien puolien korostaminen sekä lastensuojelun avohuollon palveluiden esiin tuominen auttaa ihmisiä ymmärtämään lastensuojelun positiivisen tarkoituksen. Lastensuojelun tärkeyttä ja hyviä puolia korostamalla tuodaan esille lastensuojelun tarjoamaa tukea lastensuojelun asiakkaille ja pyrkimystä lapsen ja nuoren edun toteutumiseen. Esittelemällä lastensuojelun avohuollon palveluita ja tukitoimia, voimme lisätä ihmisten ymmärrystä palveluiden tavoitteista ja tarjoamista hyödyistä. Varmistusta aiheen tärkeydestä tuli LAB-ammattikorkeakoulun opettajilta ja Etelä-Karjalan hyvinvointialueella lastensuojelussa työskenteleviltä ammattilaisilta.

Positiivisen lastensuojelun korostaminen ja lastensuojelun avohuollon palvelujen esitteleminen on sosiaalialalle ajankohtaista, sillä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportin mukaan lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut vuosia jo tasaisesti. Merkittävin kasvu näkyy 13–15-vuotiaiden ikäryhmässä. Vuonna 2022 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 36 996 lasta, joka on noin 3,2 % lapsista. Lastensuojeluilmoitusten ollessa kasvussa, on tärkeää, että ihmisten tietoisuutta lastensuojelun palveluista lisätään. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023i.) Toisaalta myös lastensuojeluilmoitusten kasvava määrä voi kertoa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen erityisasiantuntija Martta Forsellin mukaan siitä, että lapsiin kohdistuvat huolet otetaan vakavammin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020). Näihin lastensuojeluilmoituksiin vastaaminen monipuolisilla palveluilla koko perhettä tukien, auttaa ihmisiä ymmärtämään lastensuojelun syvimmän periaatteen lapsen etujen ajamisesta ja hyvinvoinnin tukemisesta.

Opinnäytetyössä puhutaan lapsista ja nuorista toisinaan asiakkaina tarkoittaen samaa kohderyhmää. Lapsen ja nuoren saadessa erilaisia lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia, katsotaan niiden rinnalle tarvittavat palvelut ja tukitoimet lisäksi sosiaalihuollosta ja terveydenhuollosta. Varhaiskasvatukseen piiriin kuuluvat lapset saavat lisäksi vahvan tuen

varhaiskasvatuksesta sekä neuvolasta ja kouluikäiset oppilashuollosta. Lapsella ja nuorella voi olla palveluja myös muilta tahoilta, kuten vammaispalveluista, jolloin toimitaan yhteistyössä eri tahojen välillä. Lastensuojeluasiakkuus ei siis sulje pois muita palveluja ja tukitoimia vaan mahdollistaa monen yhtäaikaisen perheen etua palvelevan kokonaisuuden.

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen tukeen. Lastensuojelun tarkoituksena on myös tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 §, 2 §.)

Lastensuojelun avohuollon palveluilla voidaan pyrkiä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tukemaan perhettä sitä kohtaavissa haasteissa, jotta asiakkaan omia oikeuksia ja mielipiteitä voidaan parhaan mukaan ottaa huomioon. Panostamalla ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön avohuollon palveluiden ja tukitoimien muodossa, päästään nopeammin haluttuun – lapsen ja perheen etua tavoittelevaan lopputulokseen. (Räty 2019, 317.)

Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden monipuolisuuden ymmärtäminen voi myös auttaa ihmisiä näkemään avohuollon tarjoamaa tukea elämän eri osa-alueilla. Palveluiden monipuolisuuden esitleminen voi auttaa ihmisiä ymmärtämään lastensuojelun avohuollon asiakaskunnan kirjon. Avohuollon asiakkaiden ei tarvitse olla vähätuloisia tai huono-osaisia, vaan palveluita voivat hyödyntää kaikki, joita palvelut voivat auttaa.

Kuka tahansa voi tarvita lastensuojelun avohuollon palveluja elämänsä aikana. Tällaisia tilanteita voi olla esimerkiksi avioero, perheen akuutti kriisi, perheen taloudelliset ongelmat, perheessä tapahtuva väkivalta ja lapsen koulunkäyntiin tai muuhun lapsen elämään liittyvä epäsosiaalinen käytös. (Räty 2019, 316.) Apu on aina väliaikainen ja sen tarkoituksena on auttaa perhe selviämään haastavasta tilanteesta eteenpäin – kulkea rinnalla sen aikaan kuin tarve rinnalla kulkemiseen on. Lastensuojelun avohuolto kannattaa nähdä voimavara ja yhteiskunnan käden ojentamisena häpeän ja heikkouden sijaan. Jokainen lapsi ja nuori ansaitsee parasta.

Opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka toiminnallisena osuutena tuotetaan infograafi lastensuojelun palveluista ja tukitoimista. Tavoitteena on tuoda esille lastensuojelun positiivisia puolia lisäämällä tietoutta saatavilla olevista palveluista. Tarkoituksena on luoda visuaalinen ja selkeä infograafi lastensuojelun avohuollon palveluista ja tukitoimista sekä rinnalla kulkevista sosiaalihuollon, terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon muodostamasta kokonaisuudesta systeeminen malli taustalla vaikuttaen. Opinnäytetyön tuotoksena tehtävä infograafi toimii visuaalisena tukena palveluiden esitlemisessä ja jäsentämisessä. Infograafi tulee olemaan hyödynnettävissä kaikissa

toimipisteissä, joissa tehdään töitä lastensuojeluasiakkaiden kanssa. Myös muissa ympäristöissä, kuten kouluissa infograafin hyödyntäminen voi auttaa henkilökuntaa, lapsia ja nuoria ymmärtämään lastensuojelun tarjoamia hyvinvointia lisääviä tekijöitä.

Opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa, mutta tarkoituksena on keskittyä tarkemmin Etelä-Karjalan hyvinvointialueen tarjoamiin lastensuojelun avohuollon palveluihin.

2 Lastensuojelun sosiaalityö

2.1 Lastensuojelun avohuolto

Systeemisyys on ajankohtainen ja tärkeä työote, joka perustuu Lontoon Hackneyssa kehitettyyn malliin. Systeemisen mallin tarkoituksena on tehdä vuorovaikutteista ja kohtaavaa lastensuojelutyötä. Mallissa on hyödynnetty dialogisen, perheterapeuttisen sekä ratkaisukeskeisen ja narratiivisen terapian oppeja. Systeemisen mallin avulla lastensuojelun sosiaalityön kulttuurilla on mahdollisuus muuttua ja palauttaa ihmissuhdetyö keskeiseksi menetelmäksi. (Lahtinen ym. 2017.)

Kuten johdannossa on mainittu, Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja huoltajilla. Heidän tulisi turvata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle. Lapsi- ja perhekohdainen lastensuojelu toteutetaan järjestämällä asiakassuunnitelman mukaisia avohuollon tukitoimia. Lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijais- ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 §, 2 §, 3 §.)

Lastensuojelun avohuolto perustuu aina 12 vuotta täyttäneen asiakkaan ja molempien vanhempien suostumukseen sekä vapaaehtoisuuteen. On kuitenkin tapauksia lastensuojelulain 37 a §:n mukaisesti avohuollon tukitoimena järjestetyistä sijoituksista, joissa suostumus vaaditaan vain lapsen kanssa asuvalta vanhemmalta. (Räty 2019, 317.) Toiminta on aina lapsen edun mukaista myönteistä kehitystä tukien. Tämän vuoksi kohtaaminen, kuunteleminen ja lapsen kuuleminen on ensiarvoisen tärkeää palveluita ja tukitoimia valittaessa.

Lapsen auttamiseksi, avohuollon matalan kynnyksen tukitoimiin on ryhdyttävä viipymättä sen jälkeen, kun lastensuojelun tarve on todettu. Avohuollon keskeinen tehtävä on kehittää lapsen kasvuoloja ja tukea vanhempien kasvatuskykyä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 34 §.) Viranomaisen on tarjottava oma-aloitteisesti apua perheelle riittävän varhain sekä osattava ohjata perhe oikeanlaisten sosiaalihuoltolain sekä lastensuojelulain mukaisten palvelujen piiriin. Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan valtiolla ja kunnilla on vastuu taata sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisten palvelujen laatu, riittävyys ja niiden järjestämiseen riittävät määrärahat. Määrärahoja varatessa on kiinnitettävä huomiota lapsen etuun ja oikeuksiin sekä vanhempien ja lapsen muiden huoltajien mahdollisuuksiin lapsen hyvinvoinnista vastaamisessa. Avohuollossa korostuukin sosiaalityön neuvova ja ohjaava rooli (Räty 2019, 3, 316.)

Kaikki perheen välttämättömät tukitoimet on järjestettävä siinä laajuudessa, kuin ne perheelle on katsottu välttämättömiä olevan lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi. Päätöksen tekee aina lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Räty 2019, 316.)

Hallintopäätös on avohuollon tukitoimien järjestämisen perusteena. Hallintolain mukaan viranomainen käsittelee palveluja ja tukitoimia koskevan hakemuksen ilman aiheetonta viivytystä ja antaa perustellun päätöksen hakijalle perustuen sosiaalihuollon asiakaslain 6 §:ään. (Räty 2019, 317.)

2.2 Osallisuus ja oikeudet lastensuojelussa

Lapsen osallisuutta tukee se, että lapsi pääsee olemaan mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Lapsen osallisuus rakentuu myös mahdollisuudesta olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä. Ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta on tärkeää päästä osaksi merkittäviä yhteisöjä. Osallistumisen kautta opitaan elämään ja olemaan yhdessä. Lapsen oikeus osallisuuteen kaikissa häntä koskevissa asioissa on suojattu laissa. Tässä yhteydessä lapsilla tarkoitetaan alle 18-vuotiaita kansalaisia. Suomen lainsäädännössä painotetaan johdonmukaisesti, että asianosaisilla on aina oikeus saada tietoa heitä koskevista päätöksistä sekä oikeus sanoa niistä omat näkemyksensä. Ikä ei ole peruste sulkea ketään tämän oikeuden ulkopuolelle. Lasten kohdalla viranomaisen velvollisuus on kohdella kaikkia tasa-arvoisesti yksilöinä ja antaa jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, kehitystään vastaavalla tavalla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023c.)

Osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa itsestä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuksista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä vaikuttamalla näihin asioihin. Ja tässä vastavuoroisuus on olennaista, koska ei ole mahdollista vaikuttaa asioiden käsittelyyn ja saada tietoa niistä, jos ei pääse mukaan vaikuttamaan. Ja osallisuudesta ei voida puhua, jos lapselle ei tule kokemusta siitä, että hänelle tärkeät asiat ovat tulleet kuulluksi ja niillä on merkitystä. Osallisuuden toteutuminen voi vaihdella aikuisten ja lasten kohdalla eri tavoin yhteisessä toiminnassa riippuen siitä, mikä on mahdollista ja tarkoituksenmukaista organisaation ja lasten kannalta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023c.)

Kun perheelle valitaan sopivat avohuollon palvelut ja tukitoimet, edellyttää se myös perhettä olemaan aktiivinen ja osallistumaan heitä koskevien palveluiden ja tukitoimien suunnitteluun ja järjestämiseen (Räty 2019, 316.)

Lapselle suunniteltaessa ja toteutettaessa avohuollon tukitoimia, täytyy lasta tavata riittävän usein. Lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden annetaan hänelle tietoa sen mukaisella

tavalla. Lapsen mielipiteet täytyy ottaa huomioon ja lapsen ajatuksia tulee kuunnella, sekä kiinnittää niihin erityistä huomiota. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023d.)

Lastensuojelulain (417/2007, 1 §) tarkoituksena on turvata lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsen oikeuksista säädetään Suomen perustuslaissa. Euroopan ihmisoikeussopimus ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus sitovat Suomea. Sopimuksissa veloitetaan asettamaan lapsen etu etusijalle kaikessa viranomaistoiminnassa. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

2.3 Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ja palvelut

Avohuollon tukitoimet ovat aina ensisijaisia tukitoimia, sijoittamista kodin ulkopuolelle sosiaalityöntekijät pohtivat viimeisenä vaihtoehtona. Lastensuojelussa lähdetään siitä, että tavoitteena on pitää perhe yhdessä järjestäen kotiin riittävät tukitoimet. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023a.) Lastensuojelulain 4 §:n mukaan sen keskeisiä periaatteita avaten – lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin, edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.

Lastensuojelun asiakkuuden alkaessa, on tarkoitus järjestää lapselle ja perheelle avohuollon tukitoimia mahdollisimman pian. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää lapsen ja vanhempien keskinäistä hyvinvointia, edistää lapsen hyvää ja tasapainoista kehitystä ja tukea vanhempia vanhemmuudessa sekä siihen liittyvissä asioissa. Lapsen nykytilanne, tukitoimien tavoitteet ja keinot määritellään asiakassuunnitelmapalaverissa ja palveluiden sekä tuen tarvetta tulee arvioida säännöllisin väliajoin. (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §, 34 §.)

Lastensuojelun mukaisia avohuollon tukitoimia ovat perhetyö, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus, lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen taloudellinen tuki sekä muut lasta ja perhettä tukevat palvelut ja tukitoimet (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023a). Myös sosiaalihuoltolain mukainen tukihenkilötoiminta on avohuollon piiriin kuuluvaa tukea (SOS-lapsikylä). Suuri osa palveluista ja tukitoimista on lastensuojelun avohuollon palveluita ja tukitoimia, mutta osan palveluista ja tukitoimista lapsi on oikeutettu saamaan lastensuojelun lisäksi sosiaalihuollosta ja terveydenhuollosta sekä varhaiskasvatuksesta ja oppilashuollosta.

Perhetyö

Perhetyö ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta, sillä se on sosiaalihuoltolain mukainen palvelu (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023f). Lastensuojeluasiakkuudessa oleva lapsi tai nuori on oikeutettu saamaan sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä lastensuojelulain mukaisen palveluiden rinnalle, mikäli tarvetta tehostetulle perhetyölle ei ole. Perhetyöllä tuetaan ja ohjataan asiakasta tai hänen perhettään omien voimavarojen vahvistamiseen ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseen sosiaalihojauksen tai muun tarvittavan tuen avulla. (Sosiaalihuoltolaki 1301/18 §.) Perhetyön tavoitteena on olla kokonaisvaltaista, suunnitelmallista sekä pitkäjänteistä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023f).

Perhetyötä tehdään yleisimmin neuvolan, sosiaalitoimen, päivähoiton tai koulun kanssa joko ehkäisevänä tai korjaavana työnä. Perhetyö tapahtuu perheen kotona ja se voi sisältää esimerkiksi keskusteluapua sekä tukea arjen eri toiminnoissa matalalla kynnyksellä ja laaja-alaisesti. Perhetyössä keskeisintä on aina lapsen edun turvaaminen yhdistämällä käytännön apua psykososiaaliseen tukeen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023f.) Perhetyö on aina tavoitteellista ja määräaikaista, yleisesti kestoltaan muutamasta kuukaudesta kahteen vuoteen (Pohjolainen 2019, 26.) Jokaisen perheen kohdalla tilannetta arvioidaan säännöllisesti ja yksilöllisesti, jolloin perhetyön kesto ja tarve vaihtelevat.

Kotona tehtävä perhetyö ohjaa perheitä kodin arkirutiinien hallintaan sekä ruokailun ja nukkumisen päivärytmien muodostamiseen. Perhetyöntekijä antaa tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä ja ohjaa perhettä lasten hoidossa ja kasvatuksessa. Perhetyön avulla tuetaan vanhempien ja lasten välistä hyvää vuorovaikutusta sekä tuetaan perheen sosiaalisen verkoston laajenemista. Perhetyön tekemisessä hyödynnetään dialogista kohtaamista ja ratkaisukeskeistä työtettä. Perhetilanteiden kartoituksessa voidaan käyttää erilaisia kartoitust lomakkeita, kortteja ja roolikarttoja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023e.)

Tehostettu perhetyö

Tehostettu perhetyö on lastensuojelulain mukainen palvelu ja sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä intensiivisempää. Tehostettu perhetyö tulee usein intensiivisyytensä ja kontrollin puolesta käyttöön perheiden kriisitilanteissa, jolloin tilanteen niin vaatiessa tuki on perheen saatavilla ympäri vuorokauden. Kriisitilanteissa olevat perheet ovat usein haastavassa tilanteessa, jolloin vaaditaan erityistä tukea ja ohjausta. Tehostetun perhetyön intensiivisestä ja kontrolloivasta luonteesta huolimatta työskentelyn lähtökohtana pyritään aina yhteistyöhön, jolloin perhe itse tunnistaa muutostarpeet ja on motivoitunut työskentelemään ongelmien ratkaisemiseksi. Tehostetulla perhetyöllä pyritään myös ennalta ehkäisemään huostaanoton tarvetta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023f.)

Tukisuhdetoiminta ja ammatillinen tukisuhdetoiminta

Lapsi tai nuori voi saada itselleen sosiaalihuoltolain mukaisen tukihenkilön tai tukiperheen ilman lastensuojeluasiakkuutta. Jos taas aloitetaan lastensuojeluasiakkuus voi lapsi tai nuori saada itselleen ammatillisen tukihenkilön tai ammatillisen tukiperheen.

Tukihenkilö ja ammatillinen tukihenkilö toimii lapsen tai nuoren sekä perheen ja läheisten kanssa yhdessä lapsen tai nuoren motivaatiota, minäkuvaa ja toiveikkuutta tukien asiakkaan toimintaympäristössä. Tavoitteena on edistää lapsen myönteistä kehitystä ja arjen hallintaa. (SOS-lapsikylä.)

Tukiperhetoiminta on hyvinvointialueiden sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakasperheille suunnattua suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelun palvelua, jonka tarkoituksena on tukea lapsen ja perheen hyvinvointia. Tyypillisesti lapsi viettää tukiperheessä yhden viikonlopun kuukaudessa, mutta yksilöllisiä poikkeuksiakin on. Ammatillinen tukiperhetoiminta on erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille tarkoitettu, jossa tukiperheen vanhemmista vähintään yhdellä on sosiaali-, terveys- tai kasvatusalan ammatillinen koulutus sekä paljon kokemusta lasten parissa toimimisesta. (Pelastakaa Lapset.)

Kuntouttava toiminta

Perhekuntoutus on lastensuojelulain mukaista palvelua, joka tapahtuu laitospäristössä, kuten esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa tai päihdehuollon hoitolaitoksessa. Perhekuntoutuksessa on mahdollista sijoittaa koko perhe perhehoitoon, jolloin voidaan myös hyödyntää laitoksen yhteydessä olevia perheasuntoja. Perhekuntoutus perustuu vapaaehtoisuuteen ja sitä voidaan tarjota myös syntyvän lapsen terveyden turvaamiseksi esimerkiksi raskaana olevalle ja päihteitä käyttävälle naiselle. Kun perhekuntoutus on järjestetty asiakkaalle lastensuojelulain nojalla, on asiakkaalla mahdollisesti oikeus saada Kelan myöntämää kuntoutusrahaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b.)

Perhekuntoutuksesta on mahdollisuus valita joko ympärivuorokautinen tai päivämuotoinen kuntoutus. Perhekuntoutus on todettu hyväksi vaihtoehdoksi myös tilanteissa, joissa riski kodinulkopuoliseen sijoitukseen on olemassa. Tämä tilanne vaatii mahdollisuuden tarjota perhetukea oikea-aikaisesti ja perheen tulee olla motivoitunut perhekuntoutukseen osallistumiseen. Perheille suunniteltava kuntouttava toiminta on suunniteltua ja tavoitteellista. Perhekuntoutuksen avulla pyritään tukemaan perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta, turvaamaan lasten kasvuolosuhteita, tukemaan vanhempien roolia kasvatustehtävissä sekä vahvistamaan perheen omia voimavaroja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b.)

Perheenjäsenten välisen vuorovaikutuksen tukemisessa hyödynnetään erilaisia toiminnallisia menetelmiä. Perhekuntoutuksessa hyödynnettäviä toiminnallisia menetelmiä ovat

esimerkiksi arkielämän taitojen harjoittelu sekä säännöllisen päivärytmin vakiinnuttaminen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022b.)

Lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja ovat perhe- ja kasvatustieteiden palvelut, avohuollon sijoituksena tehtävä lapsen lyhytaikainen kuntouttava hoito, toimivan oppilashuollon, koulupsykologien ja koulukuraattoreiden tarjoama oppimista edistävä tuki ja ohjaus, erilaiset terapiat ja psykiatrinen hoito sekä lasten ja nuorten päihde- ja huumehoitopalvelut (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023b).

Lapsen kuntoutumista tukevia avohuollon hoito- ja terapiapalveluita tarjoaa esimerkiksi Nuorisoasemat. Nuorisoasemilla tarjottavat hoitopalvelut ovat vapaaehtoisia ja luottamuksellisia. Hoitopalveluita ovat esimerkiksi keskusteluapu, terapiaryhmät, kurssit sekä yksilö, pari- ja perheterapia. (Nuortenlinkki.)

Jos perheessä on päihde- tai mielenterveysongelmaa, voi koko perhe asua väliaikaisesti laitoksessa hoidon ajan. Kiireellinen avohuollon sijoitus on silloin ajankohtainen, jos huostaanoton edellytykset täyttyvät. Avohuollon sijoitus kiireellisen sijoituksen sijaan tehdään silloin, jos se riittää turvaamaan nuoren terveyden ja kehityksen eikä rajoitustoimenpiteitä tarvitse käyttää. Kiireellisen avohuollon sijoitukseen tarvitaan lupa huoltajalta ja nuorelta itseltään, jos nuori on täyttänyt 12 vuotta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023g.)

Avohuollon tukitoimena järjestettävä kuntouttava leiritoiminta on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Kuntouttavan leiritoiminnan tarkoituksena on katkaista lapsen tai nuoren elämäntilannetta häiritsevä kierre. Kuntouttava leiri on mahdollista toteuttaa myös perheleirinä, joka antaa mahdollisuuden työskennellä koko perheen kesken. Leiritoiminnan sisältö on suunniteltu nuoren tilanteen ja tarpeiden mukaan ja tilanteen vaatiessa on tarve erityiselle tuelle myös otettu leiritoiminnassa huomioon. (Varsinais-Suomen sosiaalipalvelut Oy.)

Lapsen taloudellinen tuki

Lastensuojelun avohuollon taloudelliset tukitoimet ovat määrärahasidonnaisia lastensuojelulain mukaisia sosiaalipalveluja ja niiden lähtökohtana on aina tarveperiaate. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaalla ei ole näihin palveluihin subjektiivista oikeutta. Palvelut myönnetään yksilöllisesti asiakkaan välttämättömään tarpeeseen palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman perusteella. Asiakas näkee omasta asiakassuunnitelmasta yhteenvedon hänelle myönnettyistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Asiakassuunnitelma toimii työkaluna palveluntarpeen arvioinnin, palvelujen suunnittelun ja palvelujen yhteensovittamisen kanssa. (Räty 2019, 316.) Taloudellista tukea voi saada lastensuojelulain mukaan koulunkäyntiin, harrastuksiin, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä muihin henkilökohtaisiin tarpeisiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023a).

Vauvatyö

Leinonen (2020, 62–63) kirjoittaa artikkelissaan Ensikoti- ja päiväryhmätoiminta vauvaperheiden tukena päiväryhmissä tehtävästä vauvatyöstä. Lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestettävään vauvatyöhön, kuten Ensikoti- ja päiväryhmätoimintaan ohjaututaan yleisimmin lastensuojelun tai psykiatrian kautta. Ensikodit ovat tukemassa vauvojen vanhempia haastavissa tilanteissa, joissa vanhemmat eivät pärjää omillaan. Ympäri vuorokautisissa ensikodeissa perheet voivat asustaa aina muutaman kuukauden kuntoutusjaksosta jopa vuoteen. Päiväryhmien toiminta tarjoaa tukea vanhemmille pienen lapsen kanssa arjessa selviytymiseen. (Henttonen ym. 2020.)

Läheisneuvonpito

Läheisneuvonpidon tarkoituksena on aktivoida asiakkaan läheisverkostoja sekä vahvistaa lapsen ja perheen osallisuutta. Läheisneuvonpito sopii lastensuojeluprosessin kaikkiin vaiheisiin aina asiakkuuden vireille tulosta saakka. Läheisneuvonpidossa korostuu näkemys asiakkaasta asiantuntijana, jolla on resursseja, kykyjä sekä vahvuuksia. Merkittäviä tekijöitä tässä toimintatavassa ovat lapsen itsensä ja hänen tarpeidensa nostaminen keskiöön. (Heino 2000, 13.)

Tuettu asuminen

Tuetun asumisen palvelut sopivat henkilölle, jotka pääsääntöisesti tulevat itsenäisesti toimeen, mutta eri syiden takia tarvitsevat apua ja tukea arjessa. Tukea henkilö voi saada sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen, arjen asioiden hoitamiseen, kuten lääkehoitoon, itsestä huolehtimiseen ja kodinhoitoon, säännöllisen elämänrytmin löytämiseen, työelämän tai opintojen kanssa sekä raha-asioiden hoitoon. Asiakkaan tarvitsema tuki suunnitellaan yhdessä hänen kanssaan ja jokaiselle tehdään henkilökohtainen palvelusuunnitelma. Asiakas voi itse hakea tuettua asumista ja siihen voi saada oman kotikunnan myöntämää tukea sosiaalitoimelta tai asiakas voi vaihtoehtoisesti maksaa asumisen myös omakustanteisesti. (Aspa.)

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla kerrotaan, että aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on kodin ja koulun kasvatustyön sekä lapsen tunne-elämän kehittymisen tukeminen. Aamu- ja iltapäivätoiminnalla pyritään myös edistämään lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta samalla ehkäisten syrjäytymistä ja lisäämällä osallisuutta. Lapsille pyritään tarjoamaan monipuolisia mahdollisuuksia osallistua ohjattuun ja turvalliseen toimintaan. Aamu- ja iltapäivätoiminta tarjoaa lapsille myös mahdollisuuksia levätä rauhallisessa ympäristössä ammattitaitoisen aikuisen valvonnassa. Toimintaan osallistuminen on

vapaaehtoista ja se ajoittuu koulun ulkopuoliselle ajalle (Opetus- ja kulttuuriministeriö). Nämä palvelut ja tukitoimet ovat ennaltaehkäisevää lastensuojelua, eivätkä itsessään edellytä lastensuojelun asiakkuutta, sillä ne eivät ole lastensuojelulain mukaisia palveluja. Lapsella ja perheellä on kuitenkin mahdollisuus saada edellä mainittuja palveluja ja tukitoimia lastensuojeluasiakkuuden rinnalle.

Aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuvalla lapsella on Perusopetuslain 48 d § mukaan tarjottava toiminnan aikana välipalaa. Aamu- ja iltapäivätoiminnan aikana sattuvan tapaturman hoito on toimintaan osallistuvalla lapsella maksuton. (Perusopetuslaki 1136/2003.)

Kriisityö- ja kriisipäivystys

Kriisityön tavoitteena on auttaa lasta ja perhettä selviytymään tilanteesta sekä tarvittaessa ohjaamaan saamaan terapeutista hoitoa tai muuta tilanteen vaativaa jatkohoitoa. Kriisityö on itsessään lyhytkestoista, tavoitteellista ja suunnitelmallista auttamista, jolla pyritään tukemaan asiakasta kokonaisvaltaisesti. Oleellista kriisityössä on ottaa myös asiakkaan lähiverkosto mukaan työskentelyyn. Kriisityön avulla autetaan lasta ymmärtämään tapahtunutta ja oppimaan uusia selviytymiskeinoja, jotka suojaavat lasta traumaattisilta vaikutuksilta. Traumaattiset vaikutukset voivat olla lapselle hyvin pitkäkestoisia ja jopa elämää rajoittavia. (Terveystieteiden tutkimuskeskus a.)

Kriisityön avulla tuetaan arjen vuorovaikutusta läheisten aikuisten kanssa. Lasten kanssa keskusteltaessa on aina aikuisen vastuulla ottaa puheeksi haastaviakin aiheita, sillä lasta järkyttäneet kokemukset eivät unohdu sillä, ettei niistä puhuta. Kriisityö auttaa lasta ja hänen perhettään puhumaan vaikeista aiheista ja antaa lapselle tilaa jakaa omia ajatuksiaan ja tarvittaessa korjata väärinkäsityksiä.

Avohuollon sijoitus

Lähtökohtaisesti lapselle ja perheelle tarjotaan lastensuojelun avohuollon palveluja ja tukitoimia. Palvelut ja tukitoimet eivät aina ole riittäviä, jolloin lapsi tai perhe voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle. Avohuollon tukitoimien ensisijaisuus ei kuitenkaan tarkoita, että tukia järjestetään aina ja kaikissa tapauksissa, sillä toisinaan huostaanotto on toteutettava välittömästi lapsen edun turvaamiseksi. Vanhemmilla on oikeudellinen asema avohuollon sijoituksen aikana liittyen lapsen henkilökohtaisiin asioihin, kasvatukseen, asumiseen ja yhteydenpitoon lapselle merkityksellisten ihmisten kanssa. (Räty 2019, 317–318.)

Asiakassuunnitelman mukaisesti voidaan kartoittaa yhdessä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa lapsen sijoittamista avohuollon tukitoimena, jos se nähdään lapsen edun mukaisena. Avohuollon sijoitus perustuu vapaaehtoisuuteen ja siihen tarvitaan huoltajien sekä 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Avohuollon tukitoimena tehtyä sijoitusta tulee arvioida

kolmen kuukauden välein. Mikäli avohuollon sijoitusta jatketaan, on uusi arvio tehtävä jälleen kolmen kuukauden kuluttua. Avohuollon sijoituksen arvioinnin aikana on oleellista selvittää myös huostaanoton tarve. (Taskinen 2010, 72–73.)

Lyhytaikainen sijoitus pois kotoa voidaan tehdä, jos perhe on vaikeassa tilanteessa. Perhe voidaan sijoittaa kokonaan hetkeksi pois kotoa tai pelkästään lapsi. Avohuollon sijoitus on aina vapaaehtoinen. Jos kotona vanhempien ja nuoren välit menevät niin pahoiksi, että yhteiselo tuntuu mahdottomalta, voi siinä tapauksessa nuori asua muualla. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2023g.)

3 Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ja palvelut Etelä-Karjalan hyvinvointialueella

3.1 Etelä-Karjalan alue

Etelä-Karjala sijaitsee Kaakkois-Suomessa Etelä-Suomen aluehallintoviraston toimialueella. Etelä-Karjalan väkiluku on 128 756. Etelä-Karjalan maakuntaan kuuluu kaksi kaupunkia; Lappeenranta ja Imatra sekä seitsemän kuntaa; Luumäki, Lemi, Savitaipale, Taipalsaari, Ruokolahti, Rautjärvi ja Parikkala. (Hoikkala & Riikonen 2023.)

Etelä-Karjalan hyvinvointialue jaetaan Eteläiseen ja Pohjoiseen alueeseen. Eteläiseen alueeseen kuuluu Lappeenranta, Lemi, Luumäki, Savitaipale ja Taipalsaari. Pohjoiseen alueeseen kuuluu Imatra, Parikkala, Rautjärvi ja Ruokolahti. Toukokuussa 2023 Eteläisen alueen lastensuojelun avohuollon 13–17-vuotiaina asiakkaina on ollut 46 lasta ja Pohjoisen alueen lastensuojelun avohuollon asiakkaina 25 lasta. (Hoikkala & Riikonen 2023.)

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen visiona on olla edelläkävijäyhteisönä saavutettavien palveluiden, Suomen hyvinvoimman väestön ja onnellisimpien työntekijöiden näkökulmasta. Missiona on lisätä toiminnan avulla asukkaiden terveyttä, turvaa ja toimintakykyä läpi elämän. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen strategian pääkohdat ovat panostaa henkilökuntaan, porrastaa palveluja ja huolehtia prosessien sujuvuudesta. Alueella tehdään moniammatillista yhteistyötä ajatuksena tiedon jakaminen ja sen lisääminen. (Hoikkala & Riikonen 2023.)

3.2 Systeeminen lastensuojelutyö

Ennen kuin lastensuojeluasiakkuus alkaa, lapsen ja lastensuojelun tuen tarvetta on arvioitu palvelutarpeenarvion aikana. Kun palvelutarpeenarvion aikana on päädytty aloittamaan lastensuojelun avohuollon asiakkuus, alkaa myös systeeminen lastensuojelutyö. (Etelä-Karjalan hyvinvointialue.)

Systeeminen malli on otettu käyttöön Etelä-Karjalan hyvinvointialueen avohuollon lastensuojelussa marraskuusta 2017 alkaen. Tässä toimintamallissa on tärkeää suhdeperustainen työ, jalkautuva työskentely asiakkaiden ympäristössä, verkostotyö, asiakasperheen toiveisiin ja tarpeisiin vastaavat tukitoimet sekä tavoitteellinen ja suunnitelmallinen työskentely avoimesti ja luottamuksellisesti. (Hoikkala & Riikonen 2023.)

Hoikkala (2023) painottaa, että ennen systeemistä työtettä lapsen ja perheen kohtaaminen sekä sopivien lastensuojelun avohuollon palvelujen kartoittaminen tapahtui toimistolla pöydän ääressä, jolloin syvempi tutustuminen perheeseen jäi vähäiseksi. Systeemisen

työotteen tullessa käyttöön, lastensuojelun avohuollon työntekijät kohtaavat usein lasta ja perhettä heille tutussa ympäristössä perheen kotona. Koko perhe nähdään osana systeemiä ja kaikki perheenjäsenet huomioidaan lastensuojelun avohuollon palveluja ja tukitoimia valittaessa kokonaisvaltaisesti.

Pääperiaatteet systeemisessä työskentelyssä ovat uteliaisuus, neutraalisuus, luova ajattelu ja ratkaisujen etsiminen yhdessä asiakkaiden kanssa. Kaiken lähtökohdaksi on perheen luottamuksen saaminen ja sitä kautta työskentelyn ja suhteen luominen. Systeemisen työskentelyn toimintakehykset ovat Production eli mitä pitää tehdä, Aesthetics eli miten kannattaa toimia ja millainen toiminta mahdollistaa kasvun ja kehityksen sekä explanation eli mistä kaikesta voisi olla kyse ja miksi toimitaan niin kuin toimitaan. (Lang ym. 1990.)

Systeemisessä työotteessa toimitaan moniammatillisessa tiimissä ajatuksena vahvistaa tärkeitä ihmissuhteita perheterapeuttista lähestymistapaa soveltaen. Vahvistaa lapsen ja perheen osallisuutta, toimijuutta, lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia. Koko tiimi on koulutettu systeemiseen työotteeseen. Tärkeänä nähdään myös jokaisen rooli tiimissä, tarpeeksi työntekijöitä tiimissä, kohtuullinen asiakasmäärä ja viikoittainen systeeminen kokous. Pelkkä tiimin työpanos ei riitä, vaan tarvitaan myös johdon ja yhteistyökumppaneiden sitoutuminen ja tuki. (Terveystieteiden tutkimuskeskus b.)

Perhettä tuetaan tapaamisilla, yhteydenpidolla ja tarpeenmukaisten lastensuojelun avohuollon tukitoimien järjestämisellä. Systeeminen työote on lastensuojelun toimintatapa. Tässä työskentelyssä huomioidaan koko perheen ja lähiverkoston tilanne. Systeemisen työotteen takana on ajatus siitä, että perheen tilanteen muutos rakentuu perhesysteemin toiminnan kautta olemalla perheeseen tiiviisti yhteydessä. Tavoitteet, jotka ovat perheen kanssa yhdessä luotu, kirjataan työskentelyä ohjaavaan asiakassuunnitelmaan. Viimesijaisiin tavoitteisiin on tukea perhettä niin, että lastensuojelun asiakkuus voidaan päättää eikä lastensuojelun asiakkuudelle olisi enää tarvetta. (Etelä-Karjalan hyvinvointialue.)

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lastensuojelun avohuollon palveluissa työskentelee systeemiset tiimit. Systeemisiin tiimeihin kuuluvat konsultoiva sosiaalityöntekijä, joka johtaa tiimin työskentelyä, 2–3 sosiaalityöntekijää, 1–2 sosiaaliohjaajaa ja perheterapeutti, joka tukee tiimiä tuomalla perheterapian näkökulmaa ja systeemistä ajattelua. (Etelä-Karjalan hyvinvointialue.)

Systeemisen mallin onnistumisen kannalta jokaisen siinä olevan ammattilaisen tulee omaksumaan perheterapeuttinen lähestymistapa. Vastuu perheen tilanteesta ja asioiden eteenpäin viemisestä on koko tiimillä, mikä merkitsee jatkuvuutta asiakasperheen näkökulmasta, vaikka oma sosiaalityöntekijä olisi poissa. Luottamuksellisen suhteen luominen niin yhteistyön taholla kuin asiakasperheen kanssa on tärkeää. Tässä korostuu ammattilaisen

tarvitsevan hyviä vuorovaikutus- ja dokumentointitaitoja. Systeemisessä työskentelyssä keskitytään lapsen, perheen ja läheisten voimavaroihin ja vahvuuksiin ongelmien sijasta. Perhe nähdään kokonaisvaltaisesti osana systeemiä. Ajatus on aina ensisijaisesti pitää perhe yhdessä tukien kotiympäristöä ja vanhemmuutta. (Lahtinen ym. 2017.)

3.3 Lastensuojelun avohuollon palvelut

Etelä-Karjalassa lastensuojelun avohuollon palveluita tarjoaa Etelä-Karjalan hyvinvointialue eli Ekhva sekä ostopalveluna lukuisat yksityiset palveluntuottajat, jotka määräytyvät aina Etelä-Karjalan hyvinvointialueen sen hetkisen kilpailutuksen mukaisesti. Lastensuojelun avohuollon palveluja ja tukitoimia voi saada yhtäaikaaisesti niin lastensuojelusta, sosiaalihuollosta, terveydenhuollosta kuin oppilashuollostakin.

Lastensuojelu

Lastensuojelulain avohuollon palveluita ja tukimuotoja ovat sosiaaliohjaus ja neuvonta, systeeminen työskentely, taloudellinen tuki, tehostettu perhetyö, ammatillinen tukihenkilö, ammatillinen tukiperhe, leiritoiminta, MDFT terapia, taloudellinen tuki, perhekuntoutus ja avohuollon sijoitus.

Aina ensisijaisena palveluna lapsi ja perhe saa sosiaaliohjausta ja neuvontaa. Systeemisen työskentelyn keinoin perheelle järjestetään tarvittavat palvelut ja tukitoimet. Taloudellista tukea lapsi ja perhe voi saada harkinnanvaraisesti esimerkiksi lapsen harrastuksen tukemiseen, vaatetukseen ja ruokaan. Tehostettua perhetyötä perhe voi saada Perhetukikeskuksessa työskenteleviltä ammattilaisilta tai ostopalveluna yksityisiltä palveluntuottajilta, joita tarjoaa tällä hetkellä Tuplakasi, Neljä Astetta ja Aspa-Koti Virna. Tehostetun perhetyön työskentely tapahtuu perheen kotona. Ammatillisen tukihenkilön lapsi tai nuori voi saada ostopalveluna yksityisiltä palveluntuottajilta, joita tarjoavat tällä hetkellä Tuplakasi, Neljä Astetta, Aspa-Koti Virna sekä Humana. Ammatillisen tukiperheen perhe voi saada ostopalveluna yksityiseltä palveluntuottajalta Hanhiniitystä. Lapsille järjestettävää leiritoimintaa tarjoaa yksityinen palveluntuottaja Neljä Astetta. Leiritoimintaa järjestetään kerran kuukaudessa huhtikuusta 2023 maaliskuuhun 2024. MDFT-terapiaa lapsi ja nuori voi saada Lasten ja nuorten talolta.

MDFT-terapia (Multidimensional Family Therapy) on monimuotoinen perheterapeuttinen työskentely, jota käytetään lastensuojelun ja erikoissairaanhoidon avohoidon asiakkaille, jotka ovat monimuotoisista vaikeuksista, kuten käytös-, päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviä nuoria. Menetelmä yhdistää systeemistä perheterapiaa, ratkaisukeskeisyyttä ja palveluohjausta. Terapiaan otetaan mukaan nuoren ja perheen lisäksi nuoren elämään vaikuttavat muut tahot, kuten koulu, kaverit ja muut viranomaisverkostot. Nuorella täytyy olla

vähintään yksi aikuinen, joka sitoutuu tähän hoitoon ja menetelmään sekä nuorella täytyy olla kognitiivista kapasiteettia hoitoon. Itsetuhoisuus tai akuutti syömishäiriö estävät terapian aloittamisen. (Kasvun tuki.)

Perhekuntoutusta perhe saa Perhetukikeskuksesta. Perhetiimi työskentelee perheiden kanssa perhetukikeskuksen osastolla tai perheiden kotona. Perhekuntoutusta voidaan järjestää avohuollon tukitoimena lapselle yhdessä vanhemman kanssa tai lastensuojelulain päätöksellä. Perhetiimin työskentelyyn kuuluu arviointijaksoja, kuntoutusjaksoja ja perheen jälleen yhdistämisen arviointeja. (Perhetukikeskuksen omavalvontasuunnitelma 2021.)

Sijoitus avohuollon tukitoimena järjestetään ensisijaisesti Perhetukikeskuksessa, mutta on mahdollista myös yksityisillä palveluntuottajilla. Perhetukikeskuksen ympärivuorokautinen Kiviharjuosasto ottaa vastaan perheitä ja lapsia lyhytaikaiseen sijoitukseen. Kiviharjuosastolla on seitsemän paikkaa lasten tilapäiseen sijoitukseen, jonka aikana arvioidaan perheen tilanne. Lyhytaikaisen sijoituksen aikana perhettä kuntoutetaan yhdessä systeemisen lastensuojelutiimin kanssa perheen tavoitteita ja tarpeita tukien ja huomioon ottaen. (Perhetukikeskus omavalvontasuunnitelma 2021.) Etelä-Karjalan hyvinvointialueella avohuollon sijoitus on harvinaisempi, mutta mahdollinen yksityisillä palveluntuottajilla Familiar Lehtosarassa Joutsenossa ja Lappeenrannassa (Familiar) sekä Attendo Saima Lauritsalassa (Attendo).

Sosiaalihuolto

Lastensuojelun avohuollon palveluja, lastensuojelulain mukaisten palvelujen lisäksi perheen, on mahdollista saada sosiaalihuollosta. Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja ovat sosiaaliohjaus ja neuvonta, systeeminen työskentely, perhetyö, tukihenkilö, tukiperhe, MDFT-terapia, taloudellinen tuki, kotipalvelu, nuorten oikeusedustus ja tuettu asuminen. (Hoikkala 2023.)

Lastensuojeluasiakkuuden alkaessa sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat aina ensisijaisia lastensuojelun avohuollon palveluja ja tukitoimia. Hoikkala (2023) kertoo, että lastensuojeluasiakkuuden alkaessa lastensuojelun avohuollon systeemisestä tiimistä lapsi tai nuori saa oman, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän. Kun lapsi saa sekä lastensuojelulain, että sosiaalihuoltolainmukaisia palveluja tai tukimuotoja rinnakkain, toimii lastensuojelun ja sosiaalihuollon ammattilaiset yhteistyössä. Tällöin riittää, että lapsen asioista vastaavan lastensuojelun sosiaalityöntekijän työpari on sosiaalihuollon sosiaaliohjaaja. Sosiaalihuoltolain mukaista kotipalvelua ja tukisuhdetoimintaa lapsi, nuori ja perhe saa niin Etelä-Karjalan hyvinvointialueen omista palveluista kuin palvelusetelinä tai henkilökohtaisen budjetoinnin kautta yksityisiltä palveluntuottajilta.

Terveydenhuolto

Lastensuojelulain ja Sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden ja tukitoimien lisäksi lapsi ja nuori on oikeutettu saamaan myös terveydenhuollon palveluja. Näitä palveluja ovat perheneuvonta ja nuorten apua, lastenpsykiatria, nuorisopsykiatria, erilaiset terapiat, lääkäri, psykologi ja neuropsykiatrinen tiimi eli nepsy tiimi.

Perheneuvonnasta ja nuorten avusta lapsi ja perhe saa apua, tukea, ohjausta ja neuvontaa matalalla kynnyksellä Lasten ja nuorten taloilta niin Imatran kuin Lappeenrannan toimipisteistä. Perheneuvonta ja nuorten apu auttaa perhettä selvittämään tarvittaessa hoito- ja tukitoimia ilman lähetettä. (Hoikkala 2023.)

Lasten ja nuorten talolla kehityksellisissä palveluissa työskentelee moniammatillinen lasten ja nuorten neuropsykiatrinen tiimi, jonka painopiste on varhaisessa tuessa ennaltaehkäisten lapsen mahdollisesti kasautuvat haasteet. Nepsy tiimi vahvistaa Etelä-Karjalan hyvinvointialueen neuropsykiatrisia perusterveydenhuollon palveluja vähentämällä tarvetta erityistason palveluille. Neuropsykiatrisen tiimin tavoite on tarjota lapselle ja nuorelle oikea-aikaista apua, tarvittavia tutkimuksia ja kuntoutusta koko perhe huomioiden. (Etelä-Karjalan hyvinvointialue a.)

Lasten ja nuorten talolla Lappeenrannassa ja Imatralla toimii mielenterveys- ja päihdepalvelu, jonka tehtävä on alle 13-vuotiaiden lasten mielenterveyden ongelmien tutkiminen ja hoito, hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja kehityksen edistäminen yhdessä lapsen, perheen sekä verkoston kanssa. Asiakkaaksi pääsee lääkärin lähetteellä. Hoitoa ja tutkimusta toteutetaan vastaanotoilla sekä lapsen normaalissa ympäristössä, kuten koulussa, kotona, päiväkodissa. Käynnit ovat maksuttomia. Jos tulee akuuttia tarvetta osastohoitoon, niin silloin järjestetään sellaista HUS Lastenpsykiatrisen osaston kanssa. (Etelä-Karjalan hyvinvointialue b.)

Yhteistyö lapsen arkeen kuuluvien toimijoiden kanssa

Lastensuojelun, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelujen lisäksi lapsella ja nuorella on lastensuojeluasiakkuuden rinnalla oikeus neuvolan, varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon vahvaan tukeen. Näihin palveluihin lapsella ja nuorella on oikeus ilman lastensuojeluasiakkuutta, mutta on tärkeä korostaa, että lastensuojeluasiakkuuden ja erityispalveluiden alkaessa peruspalvelut ovat edelleen erittäin tärkeitä rinnalla kulkevia palveluja. Yhteistyö eri toimijoiden ja ammattilaisten kesken näyttäytyy tällöin ensiarvoisen tärkeänä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2023.)

Neuvola

Neuvolapalvelut kuuluvat jokaiselle lasta odottavalle vanhemmalle ja kaikille lapsiperheille. Neuvolassa seurataan syntymättömän lapsen kasvua ja kehitystä vanhemman odotusajana sekä syntymän jälkeen tiiviiden tapaamisten muodossa lapsen perheen kanssa yhteistyössä. Vanhemmuutta tuetaan koko raskauden ja pikkulapsiperheajan. Lapsi on oikeutettu neuvolan palveluihin aina 5 – vuotiaaksi asti. Lapsen täyttäessä 6 vuotta, ohjautuu terveystarkastus suoritettavaksi koulun terveydenhoitajalle ja lääkäripalvelutkin siirtyvät koulun puolelle.

Mikäli vanhempaa mietityttää tuleva vanhemmuus ja kiintymyssuhteen luominen lapseen, voi vanhempi ohjautua Etelä-Karjalan hyvinvointialueella toimivaan neuvolan vauvaperheisiin. Vauvaperhetiimejä on Imatralla ja Lappeenrannassa. Terapeuttisesta vauvaperheyksiköstä vanhempi saa moniammatillista erityistason palvelua jo raskausaikana sekä lapsen ollessa alle 1-vuotias. Palveluun voi ohjautua neuvolan, terveydenhuollon tai sosiaalipalveluiden kautta. (Etelä-Karjalan hyvinvointialue d.)

Jos vanhempi on kuormittunut lapsen kasvatukseen tai oman vanhemmuuden haasteisiin liittyvissä asioissa, kokee uupumusta tai kriisiä, on 1–5- vuotiaiden lasten vanhemmilla oikeus neuvolapsykologin palveluihin. Neuvolapsykologille ohjaututaan neuvolaterveydenhoitajien kautta. (Etelä-Karjalan hyvinvointialue c.)

Mikäli on perustellusti syytä epäillä syntymättömän lapsen tarvitsevan syntymän jälkeen lastensuojelun tukitoimia, tehdään lastensuojelulain 25 c §:n mukainen ennakkoinen lastensuojeluilmoitus syntymättömästä lapsesta (Lastensuojelulaki 417/2007).

Varhaiskasvatus

Lapsi on oikeutettu varhaiskasvatuslain mukaiseen varhaiskasvatukseen, jonka tavoitteena on toteuttaa suunnitelmista, tavoitteellista ja pedagogista sekä lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevaa kokonaisuutta varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Mikäli lapsi tarvitsee laajempia tukitoimia, on lapsi oikeutettu saamaan erityisvarhaiskasvatusta (Lappeenranta a). Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa erityispedagogiikasta. Varhaiskasvatuksen henkilökunta voi tarvittaessa konsultoida varhaiskasvatuksen erityisopettajaa saaden tukea lapsi- tai ryhmäkohtaisesti joko säännöllisesti tai jaksottaisesti. (Lappeenranta b.)

Oppilashuolto

Kouluikäinen lapsi on oikeutettu saamaan oppilashuollon tuen. Oppilashuoltoon kuuluu lapsen ja lapsen vanhemman tai huoltajan lisäksi luokanopettaja, rehtori, kuraattori, psykologi,

terveydenhoitaja ja lääkäri. Mikäli lastensuojeluasiakkuuden alkaessa, lapsi on muodostanut luottamuksellisen ja turvallisen suhteen koulun kuraattorin tai psykologin kanssa, voi olla lapsen edun mukaista ja siinä hetkessä riittävää, että keskustelut oppilashuollon toimesta jatkuvat eikä esimerkiksi tarvetta psykologille terveydenhuollon puolelta ole. Päätöksen tekevät kuitenkin aina viimekädessä lastensuojelun avohuollossa työskentelevät sosiaalityöntekijät jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti lapsen etua ajatellen.

4 Viestintä

4.1 Viestinnän perusteet

Viestintätapamme itsessään on yhtä tärkeää, kuin se asia, jota kerromme, koska ihmiset tuomitsevat meidät, yrityksemme, tuotteemme, palvelumme ja ammattitaitomme sen perusteella miten hyvin kommunikoimme eli viestimme muiden kanssa. Menestyneet ihmiset tietävät, kuinka viestiä saadaksean aikaan tuloksia. Päivittäin työssään muiden ihmisten, kuten asiakkaiden, työntekijöiden ja päälliköiden kanssa asioivien henkilöiden tulee omata hyvä viestintätyyli. (Prabavathi & Nagasubramani 2018, 29.)

Kirjoitetussa ja dokumentoidussa muodossa oleva kommunikaatio tunnetaan käsitteellä kirjoitettu viestintä, joista esimerkkeinä ovat kirjeet, muistiinpanot, tutkimuspaperit ja raportit. Kirjoitettua viestintää voi hyödyntää tulevaisuudessa myös vertailutarkoituksissa. Kirjoitetussa muodossa oleva viestintä on helppo jakaa suurelle määrälle ihmisiä, jolloin sitä voidaan hyödyntää myös joukkoviestinnän välineenä. Kirjoitetun viestinnän etuna on myös tiedon muuttumattomuus, vaikka tieto kulkisi koko lukijajaleisön läpi. (Prabavathi & Nagasubramani 2018, 31.)

Kirjoitetun viestinnän rajoituksia, kuten palautteen puuttumista ja tehokasta viestin välittämistä modulaatioiden avulla voi paikata hyödyntämällä suullista viestintää. Hyödyntämällä suullista viestintää kirjoitetun viestinnän tukena voidaan hyödyntää molempien viestintätekniikoiden edut ja eliminoida haitat. (Prabavathi & Nagasubramani 2018, 31.)

Kirjoitettu viestintä on joissain tilanteissa suullista viestintää tehokkaampaa. Esimerkiksi välittäessä monimutkaista informaatiota lukijalle, hyötyy lukija kirjoitetusta viestinnästä suullista viestintää enemmän, sillä hänen on mahdollista palata tekstin pariin. Lukijan on mahdollisuus lukea välitetty informaatio niin monta kertaa, kun hän sen ymmärtääkseen vaatii. Kirjoitettu viestintä tukee tiedon välittämistä eteenpäin myös siinä tilanteessa, jos tilanne ei vaadi välitöntä vuorovaikutusta tiedon välittäjän ja tiedon vastaanottajan välillä. (Prabavathi & Nagasubramani 2018, 31.)

Digipalveluilla sekä sähköisillä palveluilla on nykyaikana tiedonvälityksessä ja uusien toimintakäytänteiden käyttöönotossa iso rooli. Etelä-Karjalan hyvinvointialueella on käytössä laajasti erilaisia sähköisiä asiointipalveluja, jotka tukevat kansalaisten oman hyvinvoinnin toteutusta muiden palvelujen rinnalla. (Eksote.)

4.2 Viestintä lastensuojelussa ja lastensuojelusta

Lastensuojelun etujen ja hyvien puolien korostaminen sekä lastensuojelun avohuollon palveluiden esille tuominen auttaa ihmisiä ymmärtämään lastensuojelun positiivisen tarkoituksen. Lastensuojelun tärkeyttä ja hyviä puolia korostamalla tuodaan esille lastensuojelun tuomaa tukea lastensuojelun asiakkaille ja pyrkimystä lapsen ja nuoren edun toteutumisesta. Esittelemällä lastensuojelun avohuollon palveluita ja tukitoimia, voimme lisätä ihmisten ymmärrystä palveluiden tavoitteista ja tarjoamista hyödyistä.

Lastensuojelu tarjoaa apua ja tukea tuhansille perheille ja kymmenille tuhansille lapsille Suomessa vuosittain, mutta silti julkisuuskuva lastensuojelulle ja keskustelu on mustavalkoista. Julkisuuskuvassa korostuvat huostaanotto ja sijaishuolto, jotka ovat ääripään ilmiöitä. Lastensuojelussa viestintä ei ole helppoa ja lastensuojelun ammattilaisilla on velvollisuus kertoa työstään ja epäkohdista, joita kohtaavat. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen ja alan toimintarakenteiden kehittäminen on ammattilaisina heidän pyrkimyksensä, kuten myös velvollisuus asiakkaiden asioiden salassapitoon ja yksityisyydensuojaan. Viestinnän ollessa yksipuolista, se voi vääristää käsitystä palveluista, jonka tarkoituksena on perheiden auttaminen ja yksilöiden pärjäämisen mahdollistaminen. Tämä voi pahimmillaan estää palveluiden hakemisen. Asiakasperheiden ja lasten kannalta on erittäin tärkeää, että viestintä on avointa, koska se lisää ymmärrystä tarjolla olevista palveluista sekä tekee niiden tekijöitä tutuiksi ja inhimillisiksi, pienentää avun hakemisen kynnyksiä ja vähentää lastensuojelun leimaavuutta. (Hurskainen & Paasivirta 2023.)

Sosiaalisen media merkitystä tulisi huomioida suorana kanavana asiakkaiden kuulemiseen ja dialogiin. Jos lastensuojelun ammattilaisten avointa viestintää lastensuojelusta halutaan lisätä, niin sosiaalinen media tulisi nähdä yhtenä välineenä ja työtehtävänä. (Hurskainen & Paasivirta 2023.)

Viestintä voidaan mieltää aika usein vallankäyttönä, se rakentaa sosiaalista todellisuuttamme ja asiat, jotka saavat useimmiten eniten tilaa julkisuudessa, muuttuvat jaetuksi totuudeksemme. Siksi olisi tärkeää lastensuojelun työntekijöiden tuoda omaa arkista näkökulmaa esiin. Monimutkaisen ilmiön viestintä voi olla vaikeaa, mutta sitäkin tärkeämpää ja tehdä sitä moninäkökulmaisesti ja tietopohjaisesti. (Hurskainen & Paasivirta 2023.)

Lastensuojelua koskevat uutiset ovat usein valitettavan yksipuolisia sekä julkisuuskuva on stigmatisoitua ja ongelmakeskeistä eikä niissä kuulla lastensuojelun ammattilaisten ääntä. Mediassa näkyvä kuva lastensuojelusta on erilainen kuin todellisuus, minkä ammattilaiset näkevät. Viestin oikea kohdentaminen on vaikuttavan viestinnän olennainen osa. Kohdennettu viestintä sitoo kuulijan ja lisää vaikuttavuutta. (Yliruokanen 2023.)

Lastensuojelun viestintää tulisi ajatellakin lasten, nuorten ja perheiden tarpeiden ja näkökulmasta käsin. Vaikuttava viestintä lastensuojelusta luo luottamusta koko instituutioon, mikä auttaa luottamuksen luomiseen yksilötasollakin. Uskallusta apua ja tukea tarvitsevan on helpompi hakeakin, kun luottamus on voinut rakentua positiivisista mielikuvista. Asiakastyön, asiakasprosessin ja luottamuksen rakentamisen näkökulma vähentää lastensuojeluun liittyviä ennakkoluuloja sekä häpeää. (Haapala & Jokela 2023.)

Oikeudenmukaisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen, ovat rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena. Jotta tätä tapahtuu, on sosiaalisia ongelmia tuottavia ja ylläpitäviä rakenteita tunnistettava ja muutettava. Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö on juuri oikeanlaista viestintää ja vaikuttamista, ja jotta viesti on uskottavaa, vaatii viestintä vankan tietopohjan. (Santalahti 2023.)

Lastensuojelun kokemusasiantuntija, eli lapsi tai nuori, kenellä on kokemusta lastensuojelun asiakkuudesta tai vanhempi, jolla on kokemusta lastensuojelun asiakkuudesta lapsensa kautta, voivat olla hyvä väylä lastensuojelun vaikuttamiseen ja viestintään. Kokemusasiantuntija lisää turvallisuuden tunnetta, koska hänellä on ymmärrystä tiedosta ja toteutuksesta. Kokemusasiantuntijuus auttaa myös tunnistamaan ja ymmärtämään lastensuojelun ilmiöitä. Kokemustieto auttaa löytämään oikeat viestintäkanavat, joilla tavoittaa asiakasryhmät. Ajantasaista tietoa rakenteiden ja palveluiden muutoksista tulee kokemustiedon kautta sekä se vahvistaa lisäämällä ammattilaisten ja päättäjien ymmärrystä asiakkaiden palveluihin, tarpeisiin ja odotuksiin. Palveluiden käyttäjien haasteet pystytään myös ennakoimaan kokemustiedon avulla ja kehittämään niitä ennen suunnitteluvaihetta. Perheiden kirjo lastensuojelussa on moninainen, joka tulisi näkyä mediassakin. Jos ennakkokäsitykset eivät olisi niin ääripäiden virittämät, avun hakeminen ja sen vastaanottaminen helpottuisi. (Taipalus & Aarva 2023.)

Viestintä ja viestimisen tavat ovat demokratisoituneet, etenkin sosiaalisen median vaikutuksesta, koska kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa ja viestiä. Lastensuojelua erilaisista lähtökohdista tarkastelevia toimijoita on myös tullut tämän myötä lastensuojelun kentälle. Ja juuri siksi lastensuojelusta viestivän toimijajoukon myötä tulkinnat lastensuojelusta, sen yhteiskunnallisesta tehtävästä ja roolista ovat monipuolistuneet. Lisääntyneen mis- ja disinformaation myötä tämä merkitys on lastensuojelun toimijoiden huomioitava. Viestimällä lastensuojeluilmoituksen tekemisen perusteista ja mahdollisuuksista, lastensuojelun moninaisista tavoista auttaa lapsia ja heidän perheitään sekä kertomalla esimerkiksi kolmannen sektorin palveluista, voidaan ihmisten käyttäytymiseen vaikuttaa. Viestintää tulevaisuudessa tulee muuttamaan varmasti tekoäly, ja siinä muutoksessa tulee lastensuojelun toimijoiden olla mukana. Suomessa tarvitaan perusteellista tutkimusta ihmisten ja

organisaatioiden rohkean viestinnän lisäksi siitä, miten lastensuojeluun liitettyjä yksipuolisia, kielteisiä, stigmatisoivia sekä lapsille ja nuorille haitallisia mielikuvia saadaan purettua. (Westlund 2023.)

5 Opinnäytetyön toteuttaminen

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö on tietoperustan, erilaisten menetelmien ja toimijoiden, sekä aineistojen pohjalta rakennettu opinnäytetyö, joiden avulla tuotetaan tulos tai tuotos. Toiminnalliselle opinnäytetyölle on ominaista toimijoiden välinen dialogi ja vuorovaikutus. Opinnäytetyön toiminnallisuus vaatii useita eri vaiheita, joita ovat ideointi, suunnittelu, käynnistys, toteutus, päättäminen, arviointi, sekä käyttöönotto ja seuranta. Näiden vaiheiden jälkeen saadaan opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tavoittelema tulos. (Lahtinen ym. 2017.)

Toiminnallisen opinnäytetyön toiminnallisesta osuudesta voidaan puhua myös kehittämisprosessina. Kehittämisprosessissa voidaan hyödyntää Salosen (2013) lineaarista mallia, joka etenee vaiheittain. Lineaarisen mallin hyödyntäminen auttaa havainnollistamaan ja helpottamaan toiminnallisen osuuden suunnittelua ja toteuttamista. (Lahtinen ym. 2017.)

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksen muodostamisessa hyödynnetään lineaarisen mallin mukaista työskentelyä. Lineaarista mallia hyödynnettäessä edetään tavoitteen määrittelystä suunnitteluun, josta päästään toteutuksen ja prosessin päättämisen jälkeen tuotoksen arviointiin. (Salonen 2013, 16, 18.)

Lineaarisen mallin mukainen työskentely alkaa hankkeen ideoimisella. Tavoitetta määriteltäessä esitellään kehittämistarve, kehittämistehtävä ja hankkeen toimintaympäristö. Aloitusvaiheessa esitellään myös mukana olevat toimijat sekä heidän osallistumisensa ja sitoutumisensa hankkeen parissa työskentelyyn. Hankkeen alussa on myös tärkeää keskustella kaikkien toimijoiden kesken yhteisistä tavoitteista ja sitoutumisesta sekä aiheen rajauksista. (Salonen 2013, 18.)

Hankkeen ideoimisen ja kirkastamisen jälkeen siirrytään lineaarisen mallin mukaan suunnitteluvaiheeseen. Suunnitteluvaiheessa hankkeen ideasta rakennetaan kirjallinen kehittämissuunnitelma eli opinnäytetyösuunnitelma. Opinnäytetyösuunnitelmassa esitellään tavoitteet, ympäristö, vaiheet, toimijat, TKI-menetelmät, materiaalit, aineistot, tiedonhankintamenetelmät, dokumentointitavat ja tuotettujen dokumenttien käsittely. Suunnitteluvaiheessa on myös oleellista selvittää kaikkien toimijoiden tehtävät ja vastuut. Suunnitteluvaiheessa rakennettava kehityssuunnitelma auttaa työstämään hankkeen etenemistä mahdollisimman huolellisesti. (Salonen 2013, 18.)

Suunnitteluvaiheen jälkeen siirrytään toteutusvaiheeseen, joka tapahtuu siinä ympäristössä, johon aihe keskittyy ja, josta tietoa halutaan etsiä. Toteutuksen esivaiheessa voidaan

organisoida yhdessä tulevaa työskentelyä ja käydä läpi suunnitelman kulkua. Toteutuksen työstövaiheessa kaikki osapuolet työskentelevät tiiviisti kohti yhdessä sovittua tavoitetta ja tuotosta. Työstövaiheessa esiin nousee suunnitelmallisuus, vastuullisuus, itsenäisyys, vuorovaikutteisuus, epävarmuuden sieto, sitkeys ja itsensä kehittäminen. Työstövaiheeseen voidaan liittää sitä seuraava tarkistusvaihe, jossa yhdessä kaikkien toimijoiden kesken arvioidaan syntynyttä tuotosta. Yhteisen päätöksen mukaan, työ voidaan palauttaa työstämisen vaiheeseen tai eteenpäin viimeistelyvaiheeseen. Viimeistelyvaiheessa viimeistellään itse tuotos ja myös kehittämishankeraportti. Viimeistelyvaiheen vaativuus ja ajallinen kesto on hyvä ottaa huomioon suunnitelmaa tehtäessä. (Salonen 2013, 18.)

Lineaarisen mallin viimeisenä vaiheena on valmis tuotos. Valmis tuotos saatetaan päätökseen ja konkreettiseen muotoon. Viimeiseen vaiheeseen sisältyy myös tuotoksen esittely, julkaiseminen ja levittäminen. (Salonen 2013, 18.)

5.2 Hyvän infograafin perusteet

Infograafissa käytetään visuaalisia keinoja välittää informaatiota. Infograafi on suomennettu ”infographic” sanasta, joka on taas lyhennys englannin kielen käsitteestä ”information graphic”. Laadukkaita visuaalisia elementtejä ovat informatiiviset ja kuvitetut, ei-numeraaliset elementit. (Crooks 2012, 20).

Infograafin pyrkiessä mahdollisimman selkeään ja tasapuoliseen kommunikoinnin tyyliin, tärkeimpinä tekijöinä on suunnittelijan huolehtia informaation kattavuudesta, mieleen painuvuudesta ja kiinnostavuudesta. Visuaalisten metaforien, symbolien ja ikonografian sekä koristeellisen kehystyksen avulla voidaan edesauttaa tiedon ymmärtämistä ja mieleen painumista. (Crooks 2012, 38, 52.)

Avainasemissa olevat infograafipohjat ovat staattisia, liikehtiviä tai interaktiivisia eli vuorovaikutuksellisia. Staattisessa pohjassa oleva tieto välittyy kohteelle lukemisen ja katselun kautta. Liikehtivässä pohjassa lukija katselee tietoa, lukee ja tarvittaessa kuuntelee. Liikehtivän infograafipohjan esillä oleva tieto on animoitua tai liikkuvaa. Interaktiivisissa pohjissa voi hyödyntää pysyvää tai dynaamista esillepanoa. Interaktiivisessa infograafissa lukija osallistuu itse, mihin osaan hän perehtyy esimerkiksi infograafia klikkaamalla. Staattisen pohjan ollessa kaikista näistä yksinkertaisin on se usein myös monikäyttöisin. (Crooks 2012, 59).

5.3 Opinnäytetyön kehittämisprosessi

Ideoinnin vaihe

Opinnäytetyön kehittämisprosessissa hyödynnettiin Salosen (2013) lineaarista mallia. Lineaarisen mallin mukainen opinnäytetyön kehittämisprosessi alkoi idean suunnittelulla. Opinnäytetyötä varten keväällä 2023 suoritettiin Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiokurssi, joka antoi avaimet opinnäytetyöprosessin käynnistämiseksi. Opinnäytetyön aiheeksi alkuun pohdittiin, kuinka lastensuojelusta saataisiin muodostettua ihmisille positiivisempi kuva. Sosiaalialan opiskelijoina tietoa lastensuojelun tarjoamien palvelujen eduista ja hyödyistä oli opinnäytetyön kirjoittajille ehtinyt karttua. Sosionomiopintojen aikana kohdattiin useita negatiivissävytteisiä uutisia ja näkemyksiä lastensuojelun toiminnasta ja toimimattomuudesta.

Opinnäytetyön ideoinnissa keskeisenä tekijänä nousi lapsen ja perheen edun kartoittaminen ja hyvinvoinnin tukeminen. Ideoinnin ensimmäisenä tuloksena opinnäytetyön aiheeksi pohdittiin positiivista lastensuojelua, mutta haasteita kohdattiin faktatiedon löytämisessä. Opinnäytetyön aiheen ideointia ohjasi kiinnostus avohuollon palveluita kohtaan. Opinnäytetyössä tahdottiin tuoda lastensuojelun avohuollon tarjoamia palveluja ja tukitoimia yleisesti, mutta tarkastellen erityisesti Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lastensuojelun avohuoltoa. Opinnäytetyön sisällön kannalta olennaiseksi osaksi koettiin tärkeäksi nostaa mukaan myös lastensuojelun rinnalla kulkevat peruspalvelut. Ideoinnin vaiheessa päätettiin, että tuotoksena tehtävä infograafi kokoaa keskeisimmiksi koetut palvelut visuaaliseen muotoon.

Opinnäytetyön aiheen hioutuessa nousi esiin ajatuksia myös mahdollisista infograafin toimintaympäristöistä. Varsinaista toimeksiantajaa opinnäytetyölle ei tarkoituksenmukaisesti etsitty, sillä tämän koettiin mahdollisesti rajaavan opinnäytetyön näkökulmaa ja tarkoitusta liiakseen. Opinnäytetyötä ideoidessa nousi yhteiseen keskusteluun ajatus infograafin tarjoamisesta eri organisaatioille, kuten neuvolaan tai oppilaitoksiin. Infograafin avulla tahdottiin lisätä ymmärrystä lastensuojelun avohuollon palveluista ja tukitoimista myös niillä työkentillä, joilla tästä tiedosta koettiin mahdollisesti olevan hyötyä.

Suunnittelun vaihe

Ideoinnin vaiheen ja opinnäytetyö aiheen kirkastamisen jälkeen edettiin suunnittelun vaiheeseen. Opinnäytetyön suunnittelukurssi suoritettiin kesällä 2023, jonka aikana luotiin tavoite opinnäytetyön valmistumiseksi ja tehtiin opinnäytetyösuunnitelma. Opinnäytetyön suunnittelukurssin ohella sovittiin myös opinnäytetyön kirjoittajien kesken yhteiset tapausajajat ja aikataulut. Opinnäytetyön suunnitelmaa edistettiin sekä yhteisissä kontaktitapaamisissa että Microsoft Teams kautta järjestetyissä etätapaamisissa syyskuussa 2023.

Toteutuksen vaihe

Opinnäytetyön suunnitelman valmistuttua ja opettajien sen arvioitua käynnistettiin opinnäytetyön kirjoittaminen syyskuussa 2023. Toteutuksen esivaiheessa opinnäytetyön kirjoittamista aloitettaessa huolehdittiin tasapuolisesta vastuun jaosta ja jaettiin tiedon etsintää kiinnostuksen kohteiden mukaan. Opinnäytetyön kirjoittamisen alussa hyödynnettiin myös opinnäytetyön suunnitelmaa niin pitkälle, kuin oli vain mahdollista. Esivaiheessa sovittiin myös tulevat tapaamiset ja tavoitteet, jotka näihin tapaamisiin mennessä tulisi olla täytettyinä.

Toteutuksen työstövaiheen yhteisissä tapaamisissa nostettiin esiin heränneitä ajatuksia ja mahdollisia parannusehdotuksia. Työstövaiheessa etsittiin tietoa sekä luotettavia lähteitä ja edistettiin opinnäytetyön kirjoittamista yhteisesti. Työstövaiheen aikana aloitettiin infograafin työstämisen pohdinta. Infograafin työstämisestä ilmeni eriäviä mielipiteitä sen suhteen, tulisiko infograafi tehdä ennen kirjallista osuutta vai opinnäytetyön kirjallisuuden osuuden valmistuttua. Päätettiin, että infograafin työstäminen aloitetaan, kun koetaan tietopohja tarpeeksi kattavaksi.

Työstövaiheen vastuunjako koettiin toimivaksi ja opinnäytetyön kirjoittaminen sujui tehokkaasti. Opinnäytetyön kirjoittajien panos sekä osallistuminen oli tasa-arvoista, haastaviksi koettuihin kohtiin etsittiin vastauksi ja tietoa yhdessä. Opinnäytetyön kirjoittajien kokiessa epävarmuutta tiedon etsinässä tai hidasteita opinnäytetyön edistämisessä, toimi yhteishenki ja kannustava ilmapiiri eteenpäin kuljettavana voimana. Opinnäytetyön kirjoitusprosessi eteni hyvässä vauhdissa koko lokakuun 2023 ja opinnäytetyön tietopohja rakentui loogisesti ja suurimmilta osin vaivattomasti.

Marraskuussa 2023 opinnäytetyön kirjallisen osuuden nähtiin jo valmistuvan ja päätettiin aloittaa infograafin luonnostelu. Infograafin luonnostelun aloittaminen opinnäytetyön kirjallisen osuuden ollessa lähellä valmista koettiin hyväksi päätökseksi. Infograafia oli selkeämpää hahmotella, kun palvelut ja tukitoimet olivat kirjoitusprosessin aikana tulleet tutummiksi. Infograafista tahdottiin rakentaa mahdollisimman selkeä ja helppolukuinen tinkimättä kuitenkaan asiasisällöstä tai kattavuudesta. Opinnäytetyön kirjoitusprosessin aikana tuli usein vastaan monimutkaisuus puhuttaessa lastensuojelun avoimuuden tukitoimista ja palveluista. Tämä monimutkaisuus ja sen tuoma epäselvyys pyrittiin minimoimaan infograafissa, jotta se saavuttaisi mahdollisimman monen lukijan.

Työstövaiheen edettyä siihen pisteeseen, ettei koettu uutta oleellista tietoa enää nousevan esiin, siirryttiin tarkistusvaiheeseen. Tarkistusvaiheessa pyydettiin opinnäytetyön ohjaavaa opettajaa antamaan oma arvionsa sen hetkisestä opinnäytetyöstä ja infograafin luonnoksesta. Ohjaavan opettajan annettua kommenttinsa, tehtiin tarvittavat muokkaukset ja

etsittiin tarvittavat lisätiedot. Opinnäytetyötä arvioitiin myös opinnäytetyön kirjoittajien kesken, jolloin päädyttiin yhteiseen näkemykseen siitä, että opinnäytetyön kirjallinen osuus alkoi olla viimeisiä hiomisia vaille valmis. Korjausten jälkeen opinnäytetyö lähetettiin opinnäytetyön opintojakson Turnit- palautuskansioon. Turnitin jälkeen opinnäytetyö lähetettiin kielentarkastajalle, jonka kommenttien ja korjauskehotusten jälkeen opinnäytetyön kirjallinen osuus saatiin valmiiksi.

Infograafin tekemiseen päätettiin hyödyntää Canva- suunnittelutyökalua. Infograafista rakennettiin Canvan avulla opinnäytetyön kirjallisen osuuden hyvän infograafin perusteiden mukainen. Infograafin värit ja fontit mietittiin tarkkaan, jotta sen lukeminen olisi mahdollisimman miellyttävää ja tiedon välittyminen olisi tehokasta. Visuaalista ilmettä ja staattisuutta tuettiin kuvilla ja monipuolisilla elementeillä. Infograafin tarjoama tieto pyrittiin rakentamaan kronologisessa ja loogisessa järjestyksessä. Infograafissa hyödynnettiin staattisia elementtejä, jotta siitä on mahdollista teettää myös fyysinen teos, kuten juliste.

Lastensuojelun avohuollon palveluiden ja tukitoimien positiivisuutta tuotiin infograafissa esiin neutraaleilla ja lempeillä väreillä. Visuaalisissa elementeissä hyödynnettiin perhettä ja moniammatillisuutta esittäviä kuvia, jotka tukevat yhteisöllisyyttä ja systeemistä työtettä. Infograafissa haluttiin nostaa keskiöön lapsen ja perheen hyvinvoinnin edistäminen.

Valmis tuotos

Lineaarisen mallin mukainen valmis tuotos eli infograafi liitettiin osaksi opinnäytetyön kirjallista osuutta. Valmiiksi hiotut ja viimeistellyt opinnäytetyö ja infograafi palautettiin opinnäytetyötä ohjaavalle opettajalle ja kielentarkastajalle. Opinnäytetyön valmis tuotos eli infograafi lastensuojelun avohuollon palveluista ja tukitoimista Etelä-Karjalan hyvinvointialueella julkaistaan opinnäytetyön yhteydessä.

5.4 Luotettavuus ja eettisyys

Koko opinnäytetyöprosessin ajan noudatettiin ammattikorkeakoulujen opinnäytetyön eettisiä suosituksia. Suositukset perustuvat tiedeyhteisön kansainvälisiin ja kansallisiin tutkimuseettisiin periaatteisiin, linjauksiin ja suosituksiin sekä lainsäädäntöön. Suositusten tavoitteena on edistää hyvää tieteellistä käytäntöä, ennaltaehkäistä tieteellistä epärehellisyyttä, yhtenäistää ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöprosessia ja kohentaa opinnäytetöiden laatua. (Arene.)

Opinnäytetyötä tehdessä pohdittiin, millä tavalla tuodaan esille organisaatiot, jotka palveluja tuottavat. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen palvelut pysyvät ajantasaisina eri tavalla kuin ostopalveluina käytettävät kilpailutettavat yksityiset palveluntuottajat. Opinnäytetyö vastaa

tämänhetkisiin tarpeisiin. Vuonna 2024 palvelut organisaatioineen voivat olla muuttuneet, eikä opinnäytetyö välttämättä ole luotettava enää vuoden päästä. Ajantasaisen tiedon luotettavuuden kannalta oli vaikea saada varmuutta, mikä tieto vastaa tätä hetkeä ja onko esimerkiksi internetsivuja päivitetty ajan tasalle. Tämän hetken tiedon luotettavuus ja oikeellisuus on varmistettu lastensuojelun avohuollon palveluissa työskenteleviltä ammattilaisilta.

Eettisyyden näkökulmasta opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tuotos eli infograafi toteutettiin lukija huomioon ottaen. Infograafin suunnittelussa mietittiin tarkoin tuotoksen värit ja fontit, jotta sen lukeminen ja tarkastelu on mahdollisimman esteetöntä ja miellyttävää.

Tiedot palveluista, joita esitellään infograafissa, kerättiin internetistä, kirjoista, esitteistä ja alalla työskenteleviltä ammattilaisilta. Palveluita kehitetään ja niitä tulee jatkuvasti lisää, jonka vuoksi infograafi ei pysy ajantasaisena vuodesta toiseen vaan vastaa tämänhetkiseen tarpeeseen. Kehitysehdotuksena jatkoa varten opinnäytetyön sisältöä ja opinnäytetyön toiminnallisena tuotoksena tehtyä infograafia tulisi päivittää ajan tasalle sen vanhetessa.

Infograafia voi käyttää moninaisissa ympäristöissä Etelä-Karjalan alueella, kuten lastensuojelussa, kouluissa ja muissa palveluissa, joita lapset ja perheet käyttävät tarvitakseen erityispalveluja peruspalveluiden rinnalle.

Eettisyyden toteutumista opinnäytetyössä tukee myös toimeksiantajan puuttuminen. Toimeksiantajan puuttuessa tarkasteltiin mahdollisesti avoimemmin ja laajemmin lastensuojelun avohuollon palveluita ja tukitoimia. Toimeksiantajan rajatessa opinnäytetyön tarkoituksen tiettyihin raameihin, olisi mahdollisesti jotain oleellista tietoa jäänyt etsimättä ja oppimatta.

Eettisyyttä ja luotettavuutta opinnäytetyössä lisää riittävä perehtyminen opinnäytetyön aiheeseen. Opinnäytetyön edistämiseen hyödynnettiin runsaasti luotettavia lähteitä, joiden oikeellisuus tarkastettiin.

6 Yhteenveto ja pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli avata lastensuojelun avohuollon palveluita ja tukitoimia sekä tuoda niiden positiivisia puolia esiin. Opinnäytetyössä pyrittiin tuomaan esiin myös lastensuojelun viestintää ja sen vaikutuksia yhteiskuntaan sekä yksilöön. Viestinnän tulisi olla avointa ja vaikuttavaa, jotta leimaavaa mielikuvaa saataisiin vähennettyä ja luotua positiivisempaa käsitystä. Prosessin edetessä oli huomattavissa, kuinka paljon erilaisia palveluita ja tukitoimia lapsilla, nuorilla sekä heidän perheillään on mahdollista saada.

Aihe lastensuojelusta sekä sen avohuollon tukitoimista ja palveluista oli opinnäytetyön laajalle kiinnostava työkokemusten perusteella ja tulevaisuuden työkentän vuoksi. Avohuollon tukitoimia ja palveluita löytyi hyvin, mutta niiden konkreettista sisältöä oli avattu yllättävän vähän. Opinnäytetyötä tehdessä sekä yhden opinnäytetyöntekijän samaan aikaan olevasta työharjoittelusta Lasten ja nuorten talolla, kävi ilmi, että tukitoimia ja palveluita on paljon saatavilla. Pohdittiin, että avataanko näitä palveluiden ja tukitoimien sisältöä palveluntuottajineen enemmän ja laajemmin tässä opinnäytetyössä sekä infograafissa. Päädettiin kuitenkin pitämään esittelyt luettelomaisena ja jättämään infograafista pois palveluntuottajien nimet. Aiheesta keskusteltiin Lasten ja nuorten talon lastensuojelun työntekijöiden kanssa, jotka olivat yhtä mieltä asiasta. Eettisyyden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden vuoksi oli hyvä jättää ostopalveluina käytettyjen organisaatioiden nimet pois, sillä nämä toimijat kilpailutetaan säännöllisesti ja palveluntuottajat näin ollen muuttuvat. Lisäksi pohdittiin myös asiakkaan näkökulmaa aiheeseen liittyen. Asiakkaille on tärkeää sekä hyvin oleellista saada tietoa saatavilla olevista palveluista ja tukitoimista. Sen sijaan tieto siitä, mistä mikäkin palvelu tulee, on asiakkaan näkökulmasta epäolennaista ja usein yhdentekevää. Tärkeintä olisi, että asiakas löytää palvelut sujuvasti ja kootusti yhdeltä sivulta, jolloin hänen on mahdollista päästä tarvitsemansa palvelun pariin.

Opinnäytetyötä tehdessä huomattiin, että tietoa Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lastensuojelun avohuollon palveluista ja tukitoimista ei löydy kootusti mistään. Materiaalia ja tietoa aiheen ympäriltä etsittiin kirjoista, esitteistä, lukuisilta internetsivuilta ja alalla työskenteleviltä ammattilaisilta. Opinnäytetyön alussa tekijöille oli epäselvää, mikä palvelu tulee sosiaalihuollosta, mikä terveydenhuollosta ja mikä lastensuojelusta. Opinnäytetyöprosessin aikana asia selkiytyi ja kaikki oleellinen tieto on saatu koottua infograafiin systeemistä työotetta unohtamatta. Infograafi on auttanut opinnäytetyön tekijöitä hahmottamaan Etelä-Karjalan hyvinvointialueen palvelut, joita lapsen ja perheen tukemiseksi on tällä hetkellä saatavilla.

Lastensuojelussa toimitaan systeemisen malliin mukaan, jossa lapsi ja perhe ovat keskiössä. Perheen tarpeita arvioidaan kokonaisvaltaisesti moniammatillisessa tiimissä eri

yhteistyö tahojen kanssa. Systemisen lastensuojelun tarkoituksena on vahvistaa koko perheen osallisuutta, toimijuutta, turvallisuutta ja hyvinvointia. Lapsen ja perheen on mahdollista saada lastensuojelun avohuollon tukitoimia ja palveluita niin peruspalveluista kuin erityispalveluista. Yhden opinnäytetyön tekijän ollessa työharjoittelussa Lappeenrannan Lasten ja nuorten talolla oli ilo nähdä, kuinka nämä palvelut toimivat saman katon alla hyvässä yhteistyössä. Eri tahojen välinen toimiva yhteistyö on myös ehdottomasti lapsen ja perheen etu lastensuojeluasiakkuuden prosessin sujumuuden kannalta.

Opinnäytetyössä haluttiin korostaa sitä, ettei lastensuojeluasiakkuus pois sulje muita palveluja ja tukitoimia vaan mahdollistaa monen yhtäaikaisen lapsen, nuoren ja perheen etua palvelevan kokonaisuuden. Peruspalvelut kulkevat lapsen ja nuoren mukana neuvolasta, varhaiskasvatuksesta ja koulusta lähtien. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat ensisijaisia ja niin sanotusti kevyempiä palveluita, jotka lapsi ja perhe voivat saada peruspalveluiden rinnalle. Sen jälkeen tulevat Lastensuojelulain mukaiset palvelut.

Sosiaalihuollon palveluita ovat sosiaaliohjaus ja neuvonta, systeminen työskentely, perhetyö, tukiperhetoiminta, kotipalvelu, taloudellinen tuki, MDFT-terapia, tuettu asuminen sekä nuorten oikeusedustus. Terveystieteiden palvelut kuuluvat jokaisen peruspalveluihin ilman lastensuojelun asiakkuutta sekä jatkuvat asiakkuuden alkaessa siinä rinnalla. Terveystieteiden palveluita perheneuvonta ja nuorten apu, neuvonpöytä, lastenpsykiatria sekä nuorisopsykiatria. Lastensuojelulain mukaisia palveluita lastensuojelun asiakkuuden alkaessa, joita lapsen ja perheen on mahdollista saada, ovat sosiaaliohjaus ja neuvonta, systeminen työskentely, tehostettu perhetyö, ammatillinen tukihenkilötoiminta, ammatillinen tukiperhe, taloudellinen tuki, MDFT-terapia, leiritoiminta sekä avohuollon sijoitus. Lastensuojelun avohuollon palveluita Etelä-Karjalan hyvinvointialueella järjestetään omien toimijoiden lisäksi ostopalveluina yksityisiltä toimijoilta sekä kolmannen sektorin palveluihin lapsi ja perhe voivat hakeutua omatoimisesti.

Opinnäytetyötä tehdessä ja Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lastensuojelun avohuollon palveluja etsiessä kolmannen sektorin palvelut kuitenkin jäivät hyvin vähäiseksi eikä Etelä-Karjalan hyvinvointialueella niiden pariin kovin aktiivisesti asiakasperheitä ohjata. Jatkokehitysehdotuksena olisi hyvä nostaa kolmannen sektorin palveluiden näkyvyyttä ja saatavuutta sekä parantaa niiden pariin ohjautumista.

Lastensuojelun viestinnän vaikutuksia ja ilmiöitä mediassa esitetään hieman negatiivisyytteisesti ääripäitä esiin tuoden, kuten sijaishuolto ja huostaanotto. Lastensuojelu on kuitenkin pääosin paljon muutakin ja niitä asioita opinnäytetyössä on haluttu tuoda esiin ja tietoisuuteen. Kun viestintä mediassa on yksipuolista, väärin se käsitystä palveluista, joiden tarkoitus on auttaa lapsia ja perheitä hyvään ja turvalliseen elämään tässä

yhteiskunnassa. Mediassa esiintyvä ja vääristyvän kuvan lastensuojelusta antava yksipuolinen viestintä, voi pahimmillaan estää apua tarvitsevan hakeutumisen palveluiden piiriin lapsen huostaanoton pelossa. Valitettavasti monelle ihmiselle lastensuojelusta tulee ensimmäisenä mieleen huostaanotto. Sen sijaan lastensuojelun asiakkuuden alkaessa, lapsen ja perheen auttamiseksi, mietitään koko perheelle tarvittavat palvelut tukien perhettä pysymään yhdessä – lapsen ja koko perheen etua ajatellen. Huostaanotto on aina viimeisjaisin keino.

Avoin viestintä olisi lasten ja perheiden kannalta oleellisen tärkeää, jotta se lisäisi ymmärrystä tarjolla olevista palveluista, madaltaisi kynnystä hakea apua ja vähentäisi lastensuojelun leimaavuutta. Lastensuojelua koskevat uutiset ovat usein valitettavan yksipuolisia ja julkisuuskuva on stigmatisoitu, eikä niissä kuulla lastensuojelun parissa työskentelevien ammattilaisten ääntä. Lastensuojelun viestintää tulisi ajatella lasten, nuorten ja perheiden tarpeiden näkökulmasta. Vaikuttava viestintä lastensuojelusta loisi luottamusta koko instituutioon. Se auttaisi luomaan luottamusta yksilötasollakin sekä tukea ja apua tarvitsevan olisi uskaliaampaa sitä hakea, kun luottamus rakentuu positiivisista mielikuvista.

Infograafia suunniteltaessa oli selkeää, että sen tulisi olla helposti ymmärrettävissä, informatiivisesti kattava ja selkeä sekä värimaailmallisesti mielenkiintoinen. Staattiseen pohjaan tehtynä, infograafia on mahdollista jakaa eri toimipisteisiin asiakkaille ja työntekijöille hyödynnettäväksi. Mahdollisten muuttuvien tekijöiden ja palvelujen muutoksien takia, infograafin sisältö tulee muuttumaan ja tarvitsee päivitystä ajan saatossa. Infograafi on tämän hetken tietojen perusteella nivottu yhteen.

Lähteet

Aspa. Tuettu asuminen. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa <https://www.aspa.fi/>

Attendo. Attendo Saima. Viitattu 14.11.2023. Saatavissa <https://www.attendo.fi/palvelumme/lastensuojelu-ja-perhehoito/lastensuojeluyksikot/lappeenranta/attendo-saima/>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue a. Etelä-Karjalan neuropsykiatriset palvelut vahvistuvat: Uusi osaamiskeskus tarjoaa tukea alueen asukkaille ja ammattilaisille. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa <https://www.ekhva.fi/2023/04/etela-karjalan-neuropsykiatriset-palvelut-vahvistuva-tuusi-osaamiskeskus-tarjoaa-tukea-alueen-asukkaille-ja-ammattilaisille/>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue b. Lasten mielenterveys- ja päihdepalvelut. Viitattu 22.10.2023. Saatavissa <https://www.ekhva.fi/asiakkaalle/kanssasi/perhe-ja-lapset/lasten-psykiatria/>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue c. Neuvolapsykologi. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa <https://www.ekhva.fi/asiakkaalle/kanssasi/perhe-ja-lapset/neuvola/neuvolapsykologi/>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue d. Neuvolan vauvaperhetiimi. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa <https://www.ekhva.fi/asiakkaalle/kanssasi/perhe-ja-lapset/neuvola/neuvolan-vauvaperhetiimi/>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Systeeminen lastensuojelutyö, eteläinen alue. Esite. Viitattu 23.11.2023.

Eksote. Hyvinvointiraportti 2017–2021 ja laaja hyvinvointisuunnitelma vuosille 2021–2025. Viitattu 24.11.2023. Saatavissa https://www.ekhva.fi/wp-content/uploads/2022/04/Hyvinvointiraportti-2017-2021-ja-hyvinvointisuunnitelma-vuosille-2021-2025-12_2021.pdf

Familiar. Familiar toimipaikat. Viitattu 14.11.2023. Saatavissa https://familiar.fi/toimipaikat?sf_s=lehtosara

Haapala, M. & Jokela, C. 2023. Miten vaikutan ja viestin lastensuojelussa? Ammattilainen viestijänä. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 24.11.2023. Saatavissa https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/09/2023MitenVaikutanJaViestinLastensuojelusta_final.pdf

Heino, T. 2000. Läheisneuvonpito. Uusi sosiaalityön menetelmä. Helsinki: Stakes. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75365/Opas40_2000_L%C3%A4heisneuvonpito_WEB_23.9.2016.pdf?sequence=1

Henttonen, T., Sellergren H. & Ruottinen T. 2020. Vauvatyö. Käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa https://issuu.com/ensi-jaturvakotien-liitto/docs/eti_vauvatyo-kasikirja_2020

Hoikkala, L. 2023. Sosiaalityöntekijä. Etelä-Karjalan hyvinvointialue. Haastattelu 24.11.2023.

Hoikkala, L. & Riikonen, M. 2023. Etelä-Karjalan hyvinvointialueen lastensuojelun avohuollon innovaatiot 2023. Viitattu 21.9.2023. Saatavissa <https://thl.fi/documents/10531/10427166/SOILA-5.6.2023+E-karjala+ESIMERKKI.pdf/63d324c4-658d-c75c-bce0-d08ac9346b79?t=1687184024572>

Hurskainen, J. & Paasivirta, A. 2023. Miten vaikutan ja viestin lastensuojelusta? Miksi pitää viestiä. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 24.11.2023. Saatavissa https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/09/2023MitenVaikutanJaViestinLastensuojelusta_final.pdf

Kasvun tuki. MDFT – monimuotoinen perheterapeuttinen työskentely. Viitattu 14.11.2023. Saatavissa <https://kasvuntuki.fi/menetelmat/mdft/>

Lahtinen, P., Männistö, L & Raivio, M. 2017. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Työpäperi. Kohti suomalaista systemistä lastensuojelun toimintamallia. Viitattu 3.10.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132169/TY%C3%962017_7_Kohti%20suomalaista_040417.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lang, P., Little, M. & Cronen, V. 1990. 39–55. The systemic professional domains of action and the question of neutrality. Human Systems: The Journal of Systemic Consultation and Management. Viitattu 24.11.2023. Saatavissa <https://terapia.co.uk/wp-content/uploads/2020/05/03.-Domains-paper.pdf>

Lappeenranta a. Kunnallinen varhaiskasvatus päiväkodissa. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa <https://www.lappeenranta.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/kunnallinen-varhaiskasvatus-paivakodissa>

Lappeenranta b. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa <https://www.lappeenranta.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-erityisopettajat>

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 12.09.2023, 21.11.2023 ja 26.11.2023. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Nuortenlinkki. Mikä on nuorisoasema? Viitattu 28.11.2023. Saatavissa

<https://nuortenlinkki.fi/mista-apua/mika-on-nuorisoasema/>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Aamu- ja iltapäivätoiminta. Viitattu 19.10.2023. Saatavissa

<https://okm.fi/aamu-ja-iltapaivatoiminta>

Pelastakaa Lapset. Tukiperhetoiminta. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa

<https://www.pelastakaaalapset.fi/lastensuojelupalvelut/tukiperhetoiminta/>

Perhetukikeskuksen omaevalvontasuunnitelma. 2021. Viitattu 12.10.2023. Saatavissa

<https://www.ekhva.fi/wp-content/uploads/2022/04/Perhetukikeskuksen-omavalvontasuunnitelma-1.pdf>

Perusopetuslaki 1136/2003. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Pohjolainen, A. 2019. Julkista lastensuojelun perhetyötä yksityiskodissa. Viitattu

22.10.2023. Saatavissa https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60843/Pohjolainen_Auli_screen.pdf?sequenc

Prabavathi, R & Nagasubramani, P.C. 2018. Effective oral and written communication.

Computer science. Viitattu 21.11.2023. Saatavissa

<https://www.semanticscholar.org/reader/141f9dfc25d4a9c3ee41119155253dff6fbc1e7f>

Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 4. uudistettu painos. Helsinki:

Edita.

Santalahti, V. 2023. Miten vaikutan ja viestin lastensuojelussa? Miksi sosiaalityö ei näy ja

kuulu? Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/09/2023MitenVaikutanJaViestinLastensuojelusta_final.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. Lastensuojelu. Viitattu 15.11.2023. Saatavissa

<https://stm.fi/lastensuojelu>

Sos-lapsikylä. Ammatillinen tukihenkilötoiminta. Ammatillista tukea nuorille. Viitattu

26.11.2023. Saatavissa <https://www.sos-lapsikyla.fi/amatillinen-tukihenkilotoiminta/>

Taipalus, V. & Aarva, N. 2023. Miten vaikutan ja viestin lastensuojelusta? Kokemusasian-

tuntijoiden näkökulma lastensuojelun viestintään. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu

26.11.2023. Saatavissa https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/09/2023MitenVaikutanJaViestinLastensuojelusta_final.pdf

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki. WSOY Pro Oy.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos a. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelu ja kriisityö. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lastensuojelu-ja-kriisityo>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos b. Systeminen työote lastensuojelussa. Arvostavaa kohtaamista ja yhdessä tutkimista. Esite. Viitattu 23.11.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022a. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. Viitattu 12.09.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/dialogiset-toimintavat/dialogisuus-ammattilaisen-ja-perheen-valilla>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022b. Perhekuntoutus. Viitattu 14.11.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023a. Avohuollon tukitoimet. Viitattu 21.9.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023b. Lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut. Viitattu 14.11.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/lapsen-kuntoutumista-tukevat-hoito-ja-terapiapalvelut>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2023c. Lapsen osallisuus. Viitattu 21.9.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023d. Lastensuojelun avohuolto. Viitattu 14.11.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023e. Perhetyö. Viitattu 14.11.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023f. Perhetyö ja tehostettu perhetyö. Viitattu 14.11.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo-ja-tehostettu-perhetyo>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023g. Sijoitus avohuollon tukitoimena. Viitattu 21.09.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2023h. Sote-palvelut. Viitattu 28.11.2023. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2023i. Tilastoraportti 24/2003. Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Viitattu 21.9.2023. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence

Varsinais-Suomen sosiaalipalvelut Oy. Palvelut. Kuntouttavat leirit avohuollon tukitoimena. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa <https://www.vaspoy.fi/palvelut/kuntouttavat-leirit-avohuollon-tukitoimena/>

Westlund, O. 2023. Miten vaikutan ja viestin lastensuojelusta? Lopuksi: siksi pitää viestiä. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 26.11.2023. Saatavissa https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/09/2023MitenVaikutanJaViestinLastensuojelusta_final.pdf

Yliruokanen, K. 2023. Miten vaikutan ja viestin lastensuojelusta? Vaikuta viestinnällä! Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 24.11.2023. Saatavissa https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/09/2023MitenVaikutanJaViestinLastensuojelusta_final.pdf

Etelä-Karjalan hyvinvointialueen

Lastensuojelun avohuollon palvelut ja tukitoimet

- peruspalveluiden rinnalla -

Lastensuojelun asiakkuus

Lastensuojelussa toimitaan systemisen työotteen mukaisesti moniammatillisessa tiimissä ja yhteistyössä eri tahojen kanssa. Systeminen työskentely huomioi lapsen ja perheen tilanteen kokonaisvaltaisesti vahvistaen koko perheen osallisuutta, toimijuutta, turvallisuutta ja hyvinvointia.

Neuvola, varhaiskasvatus ja oppilashuolto

Yhteistyö lapsen arkeen kuuluvien toimijoiden kanssa jatkuu lastensuojelun asiakkuuden ajan.

Neuvolassa: terveydenhoitaja ja lääkäri + tarvittaessa psykologi ja vauvaperhettiimi

Varhaiskasvatuksessa: varhaiskasvatuksen moniammatillinen tiimi + tarvittaessa erityisopettaja

Koulussa: opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, rehtori, kuraattori + tarvittaessa psykologi ja erityisopettaja

Sosiaalihuolto

Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ja tukitoimet ovat aina ensisijaisia lastensuojelun asiakkuuden alkaessa.

Näihin lapsiperhesosiaalityön palveluihin ja tukitoimiin on oikeus myös ilman lastensuojelun asiakkuutta:

Sosiaaliohjaus ja neuvonta, systeminen työskentely, perhetyö, tukiperhe, kotipalvelu, taloudellinen tuki, MDFT-terapia, nuorten oikeusedustus ja tuettu asuminen.

Terveydenhuolto

Terveydenhuollon palvelut kuuluvat jokaiselle lapselle ja perheelle ilman lastensuojelun asiakkuutta sekä jatkuvat rinnalla kulkien lastensuojelun asiakkuuden alkaessa.

Näitä palveluja ovat: perheneuvonta ja nuorten apu, neopsy-tiimi, terapiapalvelut, lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria.

Lastensuojelu

Lastensuojelulain mukaiset avohuollon palvelut ja tukitoimet, joihin lapsi ja perhe on oikeutettu lastensuojelun asiakkuuden alkaessa, ovat:

Sosiaaliohjaus ja neuvonta, systeminen työskentely, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus, ammatillinen tukihenkilö, ammatillinen tukiperhe, taloudellinen tuki, MDFT-terapia, leiritoiminta ja avohuollon sijoitus.

Hyvä tietää

Lastensuojelun avohuollon palveluja järjestetään Etelä-Karjalan hyvinvointialueen omien toimijoiden lisäksi ostopalveluna yksityisiltä palveluntuottajilta. Lisäksi lapsi ja perhe voidaan ohjata sekä he voivat itse ohjautua itsenäisesti kolmannen sektorin palvelujen piiriin. Lapsi ja perhe voi saada samanaikaisesti peruspalveluja ja erityispalveluja terveydenhuollosta, sosiaalihuollosta sekä lastensuojelusta arjen mukana kulkevien toimijoiden eli neuvolan, varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa.

